

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Vliv náboženství na zahraniční politiku Bushovy administrativy

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph.D.

Tomáš Tázlar
P-BPOL Politologie
3. ročník

Hradec Králové, 2015

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tomáš Tázlar
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název závěrečné práce:	Vliv náboženství na zahraniční politiku Bushovy administrativy
Název závěrečné práce AJ:	Influence of Religion on the Foreign Policy of the Bush Administration

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

George W. Bush se po celou dobu v úřadu prezidenta Spojených států amerických prezentoval jako člověk víry a oproti svým předchůdcům veřejně a velice často mluvil o božím poslání, které na tomto světě má. Tato bakalářská práce se věnuje analýze Bushovy zahraniční politiky, konkrétně na případu intervence do Afghánistánu a následné válce v roce 2001, s ohledem na možný vliv křesťanství při rozhodování v zahraničně-politických otázkách. Časově je práce ohraničena událostmi z 11. září 2001 a 31. prosincem téhož roku. Cílem práce je zjistit, zda mělo silné náboženské založení amerického prezidenta vliv na směřování zahraniční politiky jeho kabinetu. Teoretická část této práce bude vycházet z teorie modernisticko-lingvistického konstruktivismu. V analytické části využije autor kvantitativní obsahovou analýzu aplikovanou na prezidentovy projevy. Pro teoretický rámec bude autor vycházet z odborných publikací na dané téma, v druhé části pak bude pracovat pouze s politickými projevy, jakožto primárními zdroji.

Literatura

Barša, Pavel. 2003. Hodina impéria. Zdroje současné zahraniční politiky USA. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Bush, George W. 2011. Okamžiky rozhodnutí. Praha: Fortuna Libri.

Kozák, Kryštof et al. 2009. Zahraniční politika USA za začátku 21. století. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.

Kratochvíl, Petr. 2011. "Vzestup náboženství ve studiu mezinárodních vztahů." Politologická revue 17, č. 2, 99-120.

Kubálková, Vendulka, Onuf, Nicholas a Kowert Paul. 1998. International Relations in a Constructed World. New York: M. E. Sharp.

Onuf, Nicholas. 1989. The World of Our Making. Columbia: University of South Carolina Press.

Schulz, Winfried, Helmut Scherer, Hagen, Lutz et al. 2004. Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Nakladatelství Karolinum

Garantující pracoviště: Katedra politologie, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph.D.

Konzultant:

Oponent:

Datum zadání závěrečné práce: 18. dubna 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 24. dubna 2015

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Stanislavu Myšíčkovi, Ph.D. za ochotné poskytnutí cenných rad, připomínek, trpělivost při konzultacích, které mi po dobu psaní bakalářské práce poskytoval.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2015

Podpis

Anotace

Tázlar, Tomáš. 2015. *Vliv náboženství na zahraniční politiku Bushovy administrativy*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Bakalářská práce.

George W. Bush se po celou dobu v úřadu prezidenta Spojených států amerických prezentoval jako člověk víry a oproti svým předchůdcům veřejně a velice často mluvil o božím poslání, které na tomto světě má. Tato bakalářská práce se věnuje analýze Bushovy zahraniční politiky, konkrétně na případu intervence do Afghánistánu a následné válce v roce 2001, s ohledem na možný vliv křesťanství při rozhodování v zahraničně-politických otázkách. Časově je práce ohraničena událostmi z 11. září 2001 a 31. prosincem téhož roku. Cílem práce je zjistit, zda mělo silné náboženské založení amerického prezidenta vliv na směřování zahraniční politiky jeho kabinetu, popř. do jaké míry. Teoretická část této práce bude vycházet z teorie modernisticko-lingvistického konstruktivismu. V analytické části využije autor kvantitativní obsahovou analýzu aplikovanou na prezidentovy projevy. Pro teoretický rámec bude autor vycházet z odborných publikací na dané téma, v druhé části pak bude pracovat pouze s politickými projevy, jakožto primárními zdroji.

Klíčová slova: George W. Bush, náboženství, konstruktivismus, víra, Afghánistán, americká zahraniční politika

Annotation

TÁZLAR, TOMÁŠ. *Influence of Religion on the Foreign Policy of the Bush Administration*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015. 76 pp. Bachelor Degree Thesis

For the whole time in the office of the President of the United States of America George W. Bush presented himself as a man of faith and unlike his predecessors he frequently and publicly spoke about God's mission, which he had in this world. This thesis analyzes Bush's foreign policy, specifically the decision to intervene in Afghanistan and the subsequent war in 2001 in light of the possible influence of Christianity on his decision-making in foreign policy matters. The timeframe of this thesis is set between September 11th and December 31st 2001. The aim is to determine whether the strong religious beliefs of the 43th US President had the impact on the direction of foreign policy of his administration. Theoretical part of this thesis will be based on the IR theory of modernist-linguistic constructivism. For the analytical part author uses quantitative content analysis applied to presidential speeches. For the theoretical framework author uses the academic publications on the topic and in the second part he will work only with Bush's political speeches as his primary source.

Keywords: George W. Bush, religion, constructivism, faith, Afghanistan, US foreign policy

Obsah

Úvod	9
1. Teorie konstruktivismu	14
1.1 Historický vývoj.....	14
1.2 Hlavní myšlenky	16
1.3 Dělení sociálního konstruktivismu.....	17
1.4 Lingvistický konstruktivismus.....	20
1.5 Konstruktivismus a náboženství	22
2. Vliv amerického prezidenta na zahraniční politiku	24
2.1 Vymezení pravomocí prezidenta dle Ústavy	24
2.2 Nástroje prezidenta	26
2.3 Nástroje Kongresu.....	30
2.4 Zahraniční politika George Bushe	32
3. Osobnost George W. Bushe	37
4. Vymezení analytického rámce a operacionalizace	41
4.1 Analytický rámec	42
4.2 Operacionalizace	43
4.3 Výběrový soubor a klíč	44
4.4 Plán kódování.....	46
5. Kvantitativní obsahová analýza	46
5.1 Víra v boha.....	47
5.2 Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa	50
5.3 Víra ve správnost svého jednání	54
5.4 Démonizace nepřítele.....	57
5.5 Válka ve jménu boha.....	61
5.6 Interpretace výsledků	64
Závěr	67
Seznam pramenů a literatury	69
Prameny	69
Projevy	71
Literatura.....	73
Seznam tabulek a grafů	76
Přílohy	

Úvod

Víra ve vlastní vyvolenost bohem provázela americký národ už od jeho počátků, kdy otcové poutníci (*pilgrim fathers*) na lodi Mayflower dorazili v roce 1620 k americkým břehům, aby tu později založili kolonii Massachusetts. Puritáni, utíkající z Anglie, kterou považovali stejně jako celou Evropu za dekadentní a odsouzenou k záhubě, věřili, že tu vytváří novou, lepší společnost, a že plní boží příkaz jít a šířit po světě evangelium. Jejich pozdější ekonomické úspěchy z rejdařství a obchodu s Karibskými ostrovy si vysvětlovali právě jako důkaz boží náklonnosti. Zanedlouho však začalo docházet k rozporům, když Roger Williams začal v Bostonu kritizovat puritánskou vládnoucí vrstvu a požadoval svobodu vyznání. Poté, co byl z Massachusetts vyhnán, založil novou kolonii s myšlenkou svobody náboženství a odluky státu a církve – Rhode Island. Nejen tyto dvě kolonie byly založeny v důsledku náboženských třenic. Connecticut založil Thomas Hooker, když byl nucen opustit i se svou kongregací Cambridge. Maryland zase vznikl v roce 1634 jako útočiště pro katolíky (Heideking, Mauch 2012: 22 – 24). V důsledku občanské války v Anglii (1642 – 1651), ale i rozbrojů mezi jednotlivými koloniemi, si byli otcové zakladatelé (*founding fathers*) vědomi rizik, které by přinášelo státem preferované náboženství, takže v šestém článku Ústavy jasně definovali, že pro přijetí do jakéhokoliv úřadu, či funkce v USA nebude vyžadována náboženská zkouška.¹

Spojené státy se od konce 18. století rychle rozrůstaly směrem na západ a mocensky i ekonomicky se začaly vyrovnávat evropským mocnostem. Rychlost a relativní snadnost s jakou se tak dělo, se nutně promítla do uvažování obyvatel, kteří tak přisuzovali boží pomoci. Toto všeobecné podvědomí se samozřejmě projevilo i v americké politice a projevuje se dodnes (Albright 2006: 34–36). Možná i proto se žádný americký prezident až do současnosti otevřeně nepřihlásil k ateismu, či agnosticismu. Jinými slovy, každý z nich byl v různé míře věřícím

¹ The Senators and Representatives before mentioned, and the members of the state several legislatures, and all executive and judicial officers, both of the United States and of the several states, shall be bound by oath or affirmation, to support this Constitution; but no religious test shall ever be required as a qualification to any office or public trust under the United States (U.S. Constitution 2011).

člověkem (pokaždé se jednalo o některou z forem křesťanství)² (Kane 1981: 360). Když v roce 1898 USA dobily Filipíny, prezident William McKinley (prezidentem 1897–1901) prohlásil: „*Pravdou je, že jsem Filipíny nechtěl, a když jsme je získali – jako dar od bohů – nevěděl jsem, co si s nimi počít. Noc co noc jsem až do půlnoci rázoval po Bílém domě a nestydím se vám to přiznat, pánové, padl jsem na kolena a modlil se k Bohu Všemohoucímu, aby mě osvětlil a vedl. A jedné noci jsem se dočkal. Nemůžeme udělat nic jiného, než všechny ty Filipínce vzít, vzdělat je, pozvednout je, zcivilizovat a pokřesťanit.*“ A tento příklad není zdaleka jediným. Calvin Coolidge (1923–1929) označil pokřesťanštění lidstva za cíl Spojených států. V jednom ze svých projevů doslova řekl: „*Vyšší stav, k němuž chce Amerika věrností připoutat celé lidstvo, není lidského, nýbrž božského původu.*“ V méně vzdálené historii se například Ronald Reagan (1981–1989) nechal slyšet, že: „*(...) když vynecháte víru v lepší budoucnost, nedokážete Ameriku vysvětlit – nedokážete vysvětlit, že jsme lidé, kteří věří v zaslíbenou zemi, lidé, kteří věří, že byli Bohem vyvoleni, aby stvořili lepší svět*“ (Albright 2006: 36–41).

Tyto příklady ukazují, že víra je mnohdy více spjata s vrcholnou zahraniční i vnitřní politikou Spojených států, než by se dalo u sekulárního státu očekávat. 43. prezident USA, George Walker Bush, nebyl žádnou výjimkou, ba naopak. Svá rozhodnutí často doprovázel slovy o boží prozřetelnosti, která mu pomáhá najít správný směr a nejednou se vyjádřil, že si ho bůh vybral, aby vedl svůj národ (Harris 2003). Přestože byl příchod George Bushe do Bílého domu doprovázen představou o klidném spravování úřadu bez výrazných změn a zásahů, ani ne devět měsíců od jeho inaugurace postihla USA série teroristických útoků a představy velké části společnosti vzaly za své. Prezident Bush vyhlásil válku mezinárodnímu terorismu, čímž vtáhl Spojené státy do vleklé války v Afghánistánu ve snaze rozdrtit skupinu Al-Káida stojící za útoky z 11. září. Válčným tažením USA a NATO v Afghánistánu a následně v Iráku bylo a je věnována velká míra pozornosti ať laické, tak odborné.³ Autor této práce

² Jediný člověk, nehlasící se ke k žádné formě křesťanství, měl zatím možnost reálně se ucházet o druhý nejvyšší exekutivní post v USA a tím byl kandidát na viceprezidenta Joe Lieberman v roce 2000, který je židovského vyznání (BBC News 2009).

³ Srovnej Barša, Pavel. 2003. *Hodina impéria - Zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Masarykova univerzita; Moens, Alexander. 2004. *The Foreign Policy of George W. Bush: Values,*

se chce zaměřit na tento problém z poněkud jiného hlediska, než je neorealistický přístup, jehož optikou se nejčastěji nahlíží na Bushovu zahraniční politiku po 11. září.

Neorealismus (někdy též strukturální realismus), jemuž v roce 1979 položil základy Kenneth Waltz svou knihou *Teorie mezinárodních vztahů*, se zabývá strukturou mezinárodního systému a tím, jak tato struktura ovlivňuje chování jednotlivých států (Drulák 2003: 60–61). Waltz tvrdí, že primárním cílem státu je přežít, a tudíž se snaží maximalizovat svou bezpečnost (Waltz 1979: 118). Ostatní státy se však snaží logicky o totéž, neboť v realisty projímaném světě mezinárodních vztahů se výhra jednoho stává prohrou druhého. Dochází k vyvažování, kdy v případě, že zde existuje reálná šance jedné země stát se hegemone, vytvoří se ad hoc koalice s cílem oslabit danou zemi natolik, aby nepředstavovala hrozbu pro mezinárodní systém a došlo k návratu rovnováhy (Barša, Císař 2008: 94).

Cílem práce je analýza vlivu náboženství na zahraniční politiku George W. Bushe v případě vyhlášení války teroristické skupině Al-Káida v Afghánistánu. Konkrétně se práce zaměří na Bushovy politické projevy týkající se války v Afghánistánu, jakožto primární zdroje. Práce odpoví na výzkumnou otázku:

Objevují se v projevech George Bushe, týkající se války v Afghánistánu, odkazy na prezidentovu víru v boha v počtu, který by indikoval vliv náboženství na politická rozhodnutí ohledně této problematiky?

Pro tuto práci zvolil autor kvantitativní obsahovou analýzu, která je aplikována na Bushovy projevy týkající se válečného tažení v Afghánistánu. Touto aplikací získá autor data, kterými si odpoví na výzkumnou otázku. Obsahová analýza je rozdělena do pěti kategorií, kde v každé jsou zkoumány Bushovy projevy za pomoci rozdílných proměnných s důrazem na tu kterou oblast. Těchto pět kategorií, které si autor vybral, je: víra v existenci boha; přesvědčení o výjimečnosti amerického národa; víra ve správnost svého jednání; demonizace nepřítele a vedení války ve jméno boha.

Strategy and Loyalty. Burlington: Ashgate Pub; Singh, Robert. 2006. *The Bush doctrine and the War on Terrorism :global responses, global consequences*. New York: Routledge.

Za teoretický rámec své práce si autor vybral teorii konstruktivismu, především proto, že přední teoretici dominantních přístupů v mezinárodních vztazích – realismu i neorealismu – 20., ale i 21. století nezahrnují náboženství mezi rozhodující aktéry v systému mezinárodních vztahů. Důvodem byla přejatá parafráze marxistické teorie o základně a nadstavbě, kdy kulturní nadstavba plně vychází a je podřízena materiální základně. Tato premisa vylučovala přidělit jakoukoliv zásadnější roli v tvorbě politiky (*policy making*) všem nesilovým mezinárodním aktérům, jakými církve, či nábožensky orientované nevládní organizace dozajista jsou (Kratochvíl 2011: 101–102).

Přestože neorealismus stále dominuje teoriím mezinárodních vztahů, mnoho událostí v minulém století se nedalo dost dobře tímto přístupem vysvětlit, což se ukázalo asi nejvíce v roce 1979 během iránské islámské revoluce, kdy byl svržen šáh Reza Páhlaví. Jeho autokratická vláda, která přinesla mnoho reforem západního stylu, byla trnem v oku konzervativním šíitským muslimům pod vedením ajatolláha Chomejního, který nakonec silou převzal moc (Albright 2006: 52). A tak, přestože nedošlo v Íránu ke změně materiální základny, její kulturní nadstavba prošla revoluční změnou, která se promítla nejen v rámci Íránu, ale měla dopad na celý region a výrazně ovlivnila i americkou zahraniční politiku.

I proto se s koncem 80. let 20. století objevila další teorie mezinárodních vztahů s významnými stoupenci, jakými jsou Alexander Wendt, Friedrich Kratochvíl, John Ruggie, či Vendulka Kubálková. Základy tomuto teoretickému přístupu položil na konci osmdesátých let Nicholas Onuf, který zavedl i samotný termín konstruktivismus (Kubálková 1998: 4). Ten značně vybočuje z proudu hlavních teorií mezinárodních vztahů, neboť se sám do značné míry opírá o sociologii, a tak jeho hlavní objekty zájmu nejsou jednotky (stát, mezinárodní prostředí, jedinec,...) ale spíše specifické historické vztahy k ostatním jednotkám a aktérům. Zároveň zcela obrací realistickou představu o materiálních hodnotách, které ovlivňují kulturní složku. Barša a Císař (2008: 295–296) tvrdí, že: „(...) ‚materialistická‘ analýza konfliktů mezi aktéry, kteří racionálně sledují své ekonomické a politické zájmy, je podřazena ‚idealistické‘ analýze diskursů, jimiž jsou identity a zájmy definovány.“ Konstruktivismus zároveň oponuje metodologickému individualismu a tvrdí, že nelze vypožorovat

vztahy ve skupině pouze z povahy jednotlivých aktérů, ale naopak, že vzájemná interakce subjektů v rámci skupiny ovlivňuje jejich povahu.

Časově je práce vymezena na období téměř čtyř měsíců, které byly zásadní pro americko-afghánské vztahy. Analýza je ohraničena teroristickým útokem z 11. září a koncem roku 2001, kdy operace Trvalá svoboda kulminovala a zájem prezidenta a jeho kabinetu se pomalu přesouval k Iráku a režimu Saddáma Husajna.

Práce je rozdělena do pěti částí. První část práce představí konstruktivistickou teorii mezinárodních vztahů, její historický vývoj, nejdůležitější teoretiky a především se zaměří na proud lingvistického konstruktivismu a vysvětlí, proč si ho autor zvolil za teoretický rámec. Za základní zdroj informací v této části autorovi poslouží sborník *International Relations in a Constructed World* (1998).

Druhá část má za úkol popsat pravomoci amerického prezidenta v zahraniční politice a zároveň ukázat omezení ze strany ministerstva zahraničí a obou komor Kongresu. Pro tuto část bude autor primárně čerpat z publikace *Zahraniční politika USA na začátku 21. století* (2009). Jedna z podkapitol se speciálně zaměří na George Bushe, jehož pozice byla výrazně posílena vlivem teroristických útoků. Tato část je v práci zahrnuta z toho důvodu, aby čtenář lépe pochopil postavení amerického prezidenta v tvorbě zahraniční politiky.

Třetí část má za cíl přiblížit nejdůležitější momenty George Bushe mladšího od narození až po jeho vítězství v prezidentských volbách v roce 2000, které měly vliv na formování jeho osobnosti, a které čtenáři lépe pomohou pochopit způsob myšlení a uvažování 43. amerického prezidenta. Pro třetí část bude autor vycházet především z autorizovaného životopisu *Okamžiky rozhodnutí* (česky 2011), které sice mohou být stylisticky upravené, ale fakt, že je George Bush schválil, vypovídá o tom, že se s obsahem ztotožňuje.

Ve čtvrté části autor detailně popíše analytický rámec práce, jíž je kvantitativní obsahová analýza a představí způsob, který zvolil pro operacionalizaci dat, se kterými bude pracovat v následné kapitole. Zároveň uvede všech pět zvolených kategorií a zdůvodní, proč jsou právě ony podrobeny analýze. Pro další část je nezbytnou i definice a ohraničení pojmu projev a způsob

jeho kódování. Tato kapitola tak jasně vymezí hranice, ve kterých bude probíhat následný výzkum.

V páté části pak bude aplikována kvantitativní obsahová analýza na projevy George Bushe z období mezi 11. zářím a 31. prosincem 2001 týkající válečného tažení v Afghánistánu. Podle četnosti klíčových slov a skrytých významů pak autor zodpoví otázku, kterou si v úvodu stanovil.

Je třeba brát v potaz nedostatky, se kterými se teorie konstruktivismu, ale i obsahová analýza potýkají. I proto není možné brát výsledky této práce za definitivní, či vyčerpávající. Cílem práce je spíše poukázat na další možný způsob nahlížení na danou problematiku.

1. Teorie konstruktivismu

Přestože je konstruktivismus poměrně mladou teorií mezinárodních vztahů, díky střednímu proudu, jenž zastává, se stal významným přístupem, který začal být hojně využíván v politologických výzkumech. Jelikož si tato práce dává za cíl vysvětlit jednání prezidenta George Bushe v rámci zahraniční politiky pomocí sociálního konstruktivismu, je nutné tuto teorii formulovat a popsat. První kapitola se proto bude zabývat právě konstruktivismem a jeho vývojem s přihlédnutím k lingvistickému konstruktivismu, který si autor zvolil za teoretický rámec své práce. Závěr této kapitoly se pak bude věnovat výzkumu náboženství sociálními konstruktivisty.

1.1 Historický vývoj

Základy budoucího konstruktivistického směru vidí někteří teoretikové (viz Adler) v rozvoji sociologického výzkumu v 50. letech minulého století, spojeného se jmény Karla Deutsche a Ernsta Haase, jež zásadně ovlivnili následující generaci vědců. Dvě jádra budoucího konstruktivismu se tak tvoří právě v okruhu těchto dvou politologů, ať už se jedná o jejich spolupracovníky, kolegy, či studenty, kteří pod jejich vlivem píšou od 80. let články a výzkumné práce, jež se stanou výchozími body pro konstruktivismus. Z okruhu K. Deutsche lze zmínit Nicholase Onufa, či Christiana Reus-Smita. E. Haas se pak stal

mentorem především pro Friedricha Kratochwila a Johna Ruggieho. Konstruktivismus, přijímaný už jako plnohodnotná teorie, se na poli teorií mezinárodních vztahů objevil s koncem osmdesátých let 20. století. Spolu s rozpadem Sovětského impéria a vcelku rychlým nastolení demokracie ve státech středovýchodní Evropy, poklesl význam marxismu jakožto teoretického protivníka liberalismu. Tradicionalistické teoretické přístupy mezinárodních vztahů nebyly schopné vysvětlit konec studené války, takže se otevřel prostor pro novou diskuzi. V rámci čtvrté velké debaty mezi pozitivisty a postpozitivisty se spolu utkaly právě tradiční teoretické přístupy (realismus, neorealismus, liberalismus, neoliberalismus) proti novým teoriím a přístupům (feminismus, postmodernismus, konstruktivismus,...), které je obviňovaly z toho, že jsou schopny zkoumat pouze jednu část problému, nikoliv však skutečnost komplexně pojmut (Drulák 2003: 124). Hlavním bodem sporu se stala otázka, zda lze měřit a kvantifikovat reálné výstupy mezinárodních vztahů. Pozitivisté zastávali názor, že mezinárodní vztahy jsou pouze souborem materiálních faktorů, postpozitivisté naopak přicházejí s rozšířením, že záleží i na názorech jednotlivých aktérů mezinárodních vztahů, které už měřitelné nejsou.

Od konce 90. let upadl zájem o konstruktivismus v USA a jako nová teorie se přesunul do Evropy, především pak východní, kde politické vědy teprve zapouštěly kořeny, a kde nebyly výraznější překážky v důsledku výzkumných tradic k jeho rozvoji. Sociálnímu konstruktivismu významně uškodila nebývalá vlna zájmu, která se kolem něho utvořila v očekávání, že přinese revoluční změnu v nahlížení na politiku a mezinárodní vztahy. Dalším faktorem, který se negativně podepsal na konstruktivismu, byli liberální institucionalisté, kteří *„převzali jazyk konstruktivismu jako nástroj k rehabilitaci liberálního institucionalismu poté, kdy byl na hlavu poražen realismem v předchozích třech dekadách“* (Beneš 2010: 103). To a zjištění samotných zakladatelů, že konstruktivismus na mnohé otázky nemůže dát odpovědi, vedlo k poklesu zájmu a návratu mnohých konstruktivistů k liberalismu. Přesto v současnosti působí řada konstruktivistů mimo Spojené státy, ať už ve zmíněné Evropě, či Brazílii a Japonsku, kde je poměrně často využíván, díky své pozici střední cesty.

1.2 Hlavní myšlenky

O konstruktivismu se někdy mluví jako o přístupu, ne jako o teorii, neboť svou podstatou se nesnaží převzít místo tradičním a zavedeným teoriím mezinárodních vztahů, za jaké lze považovat již zmíněné realismus, liberalismus, či marxismus, jako spíše přijít se střední cestou mezi těmito teoriemi (někdy též mostem), který nabídne jiný úhel nahlížení na problematiku mezinárodních vztahů. Jeden ze zakladatelů a původce označení „konstruktivismus“ Nicholas Onuf (1998: 58) tvrdí, že: *„Konstruktivismus není teorie jako taková. Nenabízí obecné vysvětlení, pro to co lidé dělají, proč se společnosti odlišují, jak se svět mění. Namísto toho se konstruktivismus snaží přemýšlet o věcech, které se zdají být navzájem nesouvisející, protože pojmy a výroky, týkající se těchto věcí, spolu často také nesouvisí.“*

Základním konstruktivistickým předpokladem je tvrzení, že lidé jsou sociální bytosti a bez existence sociálních vztahů a vazeb by nebyli lidmi. Alespoň ne takovými, jakými jsou dnes. Právě sociální struktury z lidí vytváří (konstruuje) to, čím jsou. Opačně pak lidé tvoří svět nejen děláním (*doing*), ale i mluvením (*saying*). V konstruktivistickém pojetí mluvení je děláním, neboť je to nejdůležitější věc při tvorbě našeho světa (tamtéž: 59). Neorealismus i neoliberalismus, vůči kterým se konstruktivisté vymezují, totiž přistupují k mezinárodním aktérům obdobně. Neoliberálové vytýkají realistům to, že jejich pohled na mezinárodní struktury je zaveden do krajnosti, a tak jen málokdy dochází k jejich předpokladům. Nicméně už zastávají shodné stanovisko, že tyto struktury byly vytvořeny aktéry a ti je svým chováním přetvářejí dle potřeby. Konstruktivismus vztah aktér-struktura vnímá jako vzájemné ovlivňování sobě rovných složek, neboť dle něho nelze ontologicky nadřadit, či podřadit jednoho druhému. Zároveň věří, že vzhledem k jejich neustálé interakci, dochází v průběhu času k proměně obou složek, právě v důsledku tohoto působení (Carlsnaes 1992: 246).

Alexander Wend se ve svém článku *Anarchy is what states make of it* (1992) vymezuje vůči dominantní teorii mezinárodních vztahů neorealismu a jeho hlavnímu představiteli Kennethu Waltzovi, když tvrdí, že anarchické mezinárodní prostředí, tak jak jej neorealismus popisuje, nemusí být vždy nepřátelské. Rozlišuje tři typy anarchických kultur: Hobbesovskou, pro kterou

je typický boj mezi jednotlivými aktéry a hra s nulovým součtem, Lockovskou, která se vyznačuje ozbrojenými konflikty v případech, kdy stát vyžaduje na jiném státu ústupky, veskrze jde však o rivaly, nikoliv nepřátele. Třetí anarchií je pak Kantovská, kde se státy vědomě vzdávají síly jakožto nástroje řešení problémů. Wendt pak označuje období po podepsání Vestfálského míru v Evropě za ukázkou Lockovské anarchie a dobu od přelomu tisíciletí za nástup Kantovské kultury anarchie, kdy jsou si státy partnery v dialogu (Drulák 2003: 125). Je však třeba dodat, že ačkoliv je Wendt považován za nejdůležitější postavu sociálního konstruktivismu, poté, co napsal stěžejní dílo *Social Theory of International Politics* (1999) tento přístup opustil a přesunul svůj profesní zájem jinam.

1.3 Dělení sociálního konstruktivismu

Na konstruktivismus nelze nahlížet jako na koherentní přístup, jako spíše na zastřešující pojem, který v sobě uchovává několik proudů. Ty se od sebe v určitých aspektech odlišují, nicméně je spojuje několik základních myšlenek, jako důraz na roli sociálních vztahů, debata aktér-struktura a odmítání pozitivistických metod měření. Původ určité roztříštěnosti lze hledat u zrodu tohoto přístupu. Konstruktivismus vznikl zhruba ve stejném časovém období na různých místech ve Spojených státech a jak Nicholas Onuf, tak Friedrich Kratochwil, či Alexander Wendt své práce psali samostatně a promítali do nich své vlastní názory na mezinárodní vztahy a politologické přístupy. Poté, co byla publikována stěžejní díla, se začalo mluvit o sociálním konstruktivismu jako o teorii postavenou na roveň klasickým přístupům. Mezitím však již vzniklo několik škol, které reagovaly na jednotlivé teoretiky. V polovině 90. let se objevilo několik dělení, z nichž žádné ale nebylo univerzálně přijato. Autor popíše dvě základní, která jsou nejčastěji zmiňována, a která dle něho nejvěrněji popisují skutečné rozdělení konstruktivistických škol. Prvním z nich bude dělení, které v roce 1998 představil Emanuel Adler (Adler 2013: 115–118), když na základě filozofického a sociologického přístupu přišel se čtyřmi základními skupinami v rámci sociálního konstruktivismu:

1. *Modernistický konstruktivismus* v sobě kombinuje objektivní hermeneutiku a „konzervativně“ kognitivní zájem ve snaze pochopit

a vysvětlit sociální realitu. Mezi modernistické konstruktivisty počítá sebe, Johna Ruggieho, Alexandra Wendta a jiné. Jejich snahou je odkrýt kauzální sociální mechanismy a konstitutivní sociální vztahy, čímž dle nich vysvětlí mezinárodní vztahy mnohem srozumitelněji než jiné teorie.

2. *Modernisticko-lingvistický konstruktivismus* (někdy též znám pod pojmem „*rules constructivism*“, tedy řídicí se pravidly) je výsledkem kombinace subjektivní hermeneutiky a konzervativně kognitivního zájmu ve snaze pochopit sociální realitu. Autor se více o tomto proudu rozepíše v následující podkapitole.

3. *Radikální konstruktivismus* spojuje postmoderní a poststrukturální perspektivy. Stejně jako lingvistický proud klade velký význam na funkci jazyka (a tak vlastně na subjektivní hermeneutiku), ovšem jejich přístup je dekonstruktivistický tj., věří, že věda nemá smysl sama v sobě, ale plní pouze funkci nástroje lidského poznání. Obecně radikální konstruktivisté nepopírají existenci materiální reality, naopak velice často provádějí empirické výzkumy. Nicméně mají za to, že nelze naprosto věrně takto získaná data reprezentovat, i proto se spíše koncentrují na analýzy diskursu, narací a textů. Ačkoliv je někdy radikálním konstruktivistům vytýkáno, že stojí vlastně mimo teorii jako takovou, jejich snaha získat vědecky měřitelná data je dána snahou poukázat na to, že epistemologické závěry jsou pouze jedním z možných diskursů reality.

4. *Kritický konstruktivismus* je výsledkem kombinace objektivní hermeneutiky a racionálního poznání. Kritičtí konstruktivisté se snaží o lepší pochopení mechanismů, na kterých je postaven sociální a politický řád, což pro ně představuje reflexivní krok, jenž míří k větší emancipaci společnosti. Adler o kritickém konstruktivismu tvrdí, že má blízko k pragmatismu.

Druhé dělení, které autor použije, pochází z pera Johna Ruggieho, taktéž z roku 1998, které publikoval ve svém díle *Constructing the World Policy*. Ruggie (1998: 35–36) si je vědom těžkostí spojených se snahou dělit konstruktivismus do jednotlivých proudů a podskupin a tvrdí, že jakékoliv dělení je ve své podstatě

libovolné a tvořené ad hoc. On sám vychází z filozofických základů, které mají vliv na společenské vědy. Tím získává tři variace konstruktivismu.

První nazývá *neoklasickým konstruktivismem*, který popisuje jako přístup, jenž je epistemologicky spřízněný s pragmatismem. Proto potřebuje celou řadu analytických nástrojů pro pochopení smyslu rozhodnutí pramenící z intersubjektivních procesů. Využívá se například v rámci teorie řečového aktu (*speech act theory*), se kterou přišel John Searle, nebo teorie komunikativního jednání (*theory of communicative action*). Teoretikové zastávající myšlenku neoklasického konstruktivismu si jsou vědomi toho, že jejich závěry a postřehy jsou dočasné a nestabilní. Nicméně tím otevírají možnost další diskuze. Za hlavního zástupce označuje John Ruggie krom sebe samého, Nicholase Onufa, Ernsta Haase, Friedricha Kratochwila, Emanuela Adlera ad.

Druhý směr označuje jako *postmodernistický konstruktivismus*. Myšlenkový původ lze u tohoto proudu dohledat u Friedricha Nietzscheho a jeho středobodem je oddělení epistemologie od modernistických postupů a příkázání. Jazyková konstrukce subjektů je zde zdůrazněna jako výsledek diskursivní praxe, jež tvoří jádro ontologie a základní jednotky reality a analýzy. Otázku kauzality odmítá. Mezi přední zástupce tohoto směru počítá Davida Cambella, Jamese Der Deriana a R. B. J. Walkera.

Za třetí proud považuje tzv. *naturalistický konstruktivismus*, který vidí jako střední cestu mezi neoklasickým a postmodernistickým konstruktivismem. Stejně jako neoklasický konstruktivismus využívá některé prvky tradičních teorií, ale je primárně založena na filozofické doktríně vědeckého realismu.⁴ Dle Wendta vědecký realismus nabízí možnost využít naprosto nové naturalistické společenské vědy. Vědecké zkoumání jak materiálního, tak sociálního světa se skládá z velké části na nepozorovatelných a většinu času na intersubjektivních aspektech společenského života, které existují nezávisle na duševních stavech jednotlivců, kteří ho tvoří. Za naturalistické konstruktivisty Ruggie považuje již zmíněného Wendta, nebo Davida Desslera.

⁴ Nicholas Onuf spojení vědeckého realismu a konstruktivismu odmítá, neboť dle něho vědecký realismus ze své podstaty konstruktivismus odmítá. Sám se domnívá, že si je toho paradoxu vědom i Alexander Wendt (Beneš 2010: 102).

Jak lze pozorovat na obou děleních od Adlera i Ruggieho, ačkoliv se jejich závěry liší v počtu směrů, tak v jejich obsahu se významně překrývají a navzájem doplňují. Krom radikálního konstruktivismu, který je částečnou výjimkou a mírně nezapadá do konstruktivistického konceptu, si jsou zbylé směry podobné, což dokazuje i většina shodných jmen teoretiků, které zmiňují nezávisle na sobě oba autoři v jednotlivých směrech, ať už je nazývají jakkoli. Autor se ve své práci rozhodl využít pro svou práci modernisticko-lingvistický konstruktivismus, jak ho nazývá Adler, jemuž v Ruggieho klasifikaci nejvíce odpovídá neoklasický konstruktivismus. Jelikož v rámci metodologie autor podrobí zkoumání projevy George Bushe, sémantiku, větné konstrukce a metafory lze nejlépe posoudit právě optikou lingvistického konstruktivismu.

1.4 Lingvistický konstruktivismus

Výzkum jazyka ve vztahu k mezinárodním vztahům je jednou z hlavních domén konstruktivismu a poststrukturalismu. Přesto ho Alexander Wendt nepovažuje za natolik stěžejní, aby ovlivňoval mezinárodní vztahy, a jeho práce tuto oblast přehlížejí. Dle něho nemohou aktéři komunikovat o svém chování, nýbrž komunikují svým chováním. Proud lingvistického konstruktivismu je tak především zastoupený a prezentovaný Nicholasem Onufem a Friedrichem Kratochwilem. Ti věří, že lidé vynalezli jazyk, aby popsali svět, tak jak ho pocítovali. Dalo by se říci, že lidé zkonstruovali svět právě skrze jazyk, kterým popisovali své prvotní nahlížení na něj. Sám Onuf ve své knize *World of Our Making* (1989: 39) využívá v jejím úvodu biblického přirovnání, že na počátku bylo slovo. Celkový pohled teoretiků tedy v této oblasti je takový, že jazyk není jen komunikační nástrojem, nýbrž pomáhá také konstruovat realitu. Tedy, že jazyk má zřejmý ontologický význam. Kromě toho je jazyk také epistemologicky významný a zahraniční politiku a světovou politiku kterékoliv země lze z příslušného jazyka vyvodit. Jazyk reprezentuje nejen realitu, ale také může pomoci k vytvoření identity, pravidel a kontextu. Do určité míry to může dokonce omezovat způsob, jakým lidé myslí, a tím ovlivňovat jejich chování (Sun 2007: 2–3). Z tohoto předpokladu vychází také předpoklad této práce.

Lingvističtí konstruktivisté, vzhledem k tomu, že věří v nadřazenost epistemologie, zastávají názor, že pochopení sociální reality a odkrývání procesů, jakým jsou sociální fakta konstruována lze pouze skrze jazyk a pravidla. Zajímá je to, jak sociální pravidla tvoří proces ve kterém lidé a společnost ovlivňují kontinuálně a recipročně jeden druhého (Onuf 1989: 214). Pravidla činí z racionální volby relativně snadnou záležitost tím, že řeknou aktérům, co mají dělat v situaci, do které se dostali. Nicholas Onuf používá analogii s loveckou sezónou, aby ukázal dělení aktu řeči. Ten může být trojí. (1) Vy tvrdíte, že začala kachní sezóna. (2) Ona navrhuje, abychom šli střílet kachny. (3) Já slíbím, že udělám kachnu k večeři. Obecná forma aktu řeči je následovná: Já (vy,...) tvrdím (navrhuji, slíbím,...) někomu, kdo mě poslouchá, že existuje situace, které může být dosaženo. Na těchto třech součástech jednoduchého příkladu lze vidět tři kategorie: asertivní, direktivní a závazný akt (Onuf 1998: 66). Ty se objevují jak v běžné řeči, ale i v mluvených a psaných projevech.

Jak již bylo řečeno, díky jazyku jsou lidé tím, čím jsou. Politici nejsou výjimkou, naopak jazyk hraje v utváření politiky výraznou roli. Jazykem se popisují nové skutečnosti, pravidla a normy, vychvalují, či pomlouvají určité činy. Performativní a konstruktivní funkce jazyka mu dává silný politický význam, a tak se stává důležitou součástí politiky. Onuf, Kratochwil⁵ aj. lingvističtí konstruktivisté věří, že jazyk je také důležitým faktorem pro politiky, a to proto, aby mohli ospravedlnit před veřejností své kroky. Politici existují v sociálním a politickém prostředí a legitimita je pro ně rozhodující. Musí vysvětlovat své kroky, aby byly přijatelné pro veřejnost. Za účelem vybudování a udržení legitimacy jsou politici často velmi citliví na jazyk, který používají. To je důležité pro výstavbu a následné porozumění systému, který je nezbytný k udržení legitimacy (Sun 2007: 8–9). Autor se proto v analytické části zaměří na projevy George Bushe nejen jako na řečové akty, ale i na konotaci a sémantiku v nich použitých.

⁵ Viz Onuf, Nicholas G. 1989. *World of Our Making: Rules and Rule in the Social Theory and International Relations*. Columbia: University of South Carolina Press.
Kratochwil, Friedrich V. 1989. *Rules, Norms, and Decisions on the Conditions of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs*. Cambridge: Cambridge University Press.

1.5 Konstruktivismus a náboženství

Dříve, než se bude autor zabírat vztahem sociálního konstruktivismu a náboženství, je nutné zmínit několik relevantních faktorů, které přímo i nepřímo tento vztah ovlivnily. Prvním z nich je relativně pozdní zrod teorie mezinárodních vztahů vzhledem k ostatním humanitním oborům. Jelikož první katedra mezinárodních vztahů vznikla až v roce 1919, kdy světovou politiku naplňovaly idealistické představy o transformaci k mírumilovnější mezinárodní politice, byli první teoretikové zasaženi tímto nahlížením, které přehlíželo otázku náboženství, jako relevantního aktéra. Vestfálský mír, který ukončil krutou třicetiletou válku, jež vznikla a byla živena především náboženskými spory, dal vzniknout více jak čtvrt tisíciletí trvajícím systému států, který se pokud možno snažil dosáhnout sekularizovaného prostředí. Pováleční idealisté vycházeli z této skutečnosti a brali ji jako neměnný fakt. Realismus, jehož optika světa je značně černobílá a vyhnaná do extrémních poloh, pak již s náboženstvím nepočítá vůbec, neboť ho považuje buď za interní záležitost jedince, která nemá na utváření mezinárodních vztahů vliv, nebo ho považuje za instrumentální, či propagandistický nástroj plně podřízený státu (Kratochvíl 2011: 101). Studenoválečná léta se pak nesla ve znamení behaviorismu a snaže co nejvíce zvědečtit politologii a teorii mezinárodních vztahů. Honba za ziskem měřitelných dat upozadila intersubjektivní faktory, které dostaly řádnou šanci až s rozpadem východního bloku a rozvoji nových teorií. Díky tomu získal výsadní postavení při zkoumání vlivu náboženství na mezinárodní vztahy právě sociální konstruktivismus.

Ten v přístupu k náboženství disponuje na rozdíl od svých předchůdců značnou výhodou. První z nich je teze, na které staví sociální konstruktivismus, a která se značně rozchází s dalšími teoretickými přístupy. Tou je přesvědčení, že sociální realita je konstruována intersubjektivně. I proto, na rozdíl od realismu a neorealismu, dokáže vysvětlit změny v mezinárodních vztazích nejen jako prostou změnu preference aktéra, nýbrž i v kombinaci se změnou jeho identity. Tato identita nevychází z materiálních zájmů, nýbrž z kulturní a sociální „nadstavby“, tedy z prostředí, které by dle jiných přístupů mělo mít jen nepatrný podíl na formování mezinárodních vztahů. Druhou výhodou je již zmíněná pozice tzv. střední cesty, kterou konstruktivismus zastává. Není tak hnán do extrému,

který na jednom konci prezentuje Samuel Huntington se svou představou náboženství jako neměnné esence. Dle jeho prizmatu stojí náboženství ostře jedno proti druhému, jsou jasně vymezena a na jejich geografických styčných bodech dochází nutně ke střetu kultur. Opačným stanoviskem je instrumentalistické pojetí náboženství jako nástroje v rukou vládnoucích struktur, které ho využívá podle potřeby a nemá tedy žádnou autonomní funkci (tamtéž: 108–109, srovnej Barša, Císař 2008: 295–297).

Výše zmíněné předpoklady by většinu lidí vedly k přesvědčení, že spolu s rozvojem sociálního konstruktivismu v 90. letech, který do značné míry znamenal opravdový boom pro tento směr, se začne rozvíjet i studium náboženství nahlížené optikou politologie a teorie mezinárodních vztahů. Nicméně paradoxně k ničemu takovému nedošlo. Příkladem může být Alexander Wendt. Přestože tu již zaznělo, že opustil konstruktivismus a momentálně sám sebe označuje jako pozitivistu, je právem považován za jednoho z předních teoretiků tohoto přístupu. Avšak jeho slavná kniha *Social Theory of International Politics* a ani tři odborné články, které jí předcházely, nezmiňují náboženství a to ani v jednom případě. Stejně tak Kratochwil a Ruggie se tomuto tématu vyhýbají, či ho zcela opomíjejí. Jedni z mála příkladů teoretiků, kteří analyzovali náboženství konstruktivismem, byli Martha Finnemore a Daniel Philpott.⁶ Tím však bohužel končí seznam konstruktivistických prací na toto téma. Autor si nedokáže dost dobře vysvětlit absenci konstruktivistických prací na téma náboženství, zvláště poté, co se tato otázka dostala do popředí po rozpadu bipolárního uspořádání světa a posílení teroristických skupin, jejichž jednotícím prvkem je právě otázka víry. Jako nejpravděpodobnější se jeví vysvětlení, že značná část odborníků opustila s novým tisíciletím sociální konstruktivismus poté, co nenaplnil jejich očekávání protipólu k dalším teoriím, čímž se zákonitě snížil i počet prací, které s konstruktivismem operují. Zbylá část teoretiků v USA se pak úzce vymežila na konkrétní případy, kterým se věnuje a v Evropě se zatím omezil téměř výlučně na vysvětlení evropské integrace.

⁶ Martha Finnemore (2003) napsala publikaci o mezinárodních intervencích, ve které náboženství zmiňuje, nicméně velmi povrchně a pouze z historického hlediska. Daniel Philpott (2003) pak publikoval článek o změnách v mezinárodních vztazích po 11. září.

2. Vliv amerického prezidenta na zahraniční politiku

Americký prezident je celosvětově vnímán jako nejsilnější hráč na poli zahraniční politiky. Velmi často je považován za strůjce dohod, jednání, smluv, či válečných tažení, zastupující svou osobou celé Spojené státy. Mnohdy k tomuto všeobecnému ponětí o výlučnosti amerického prezidenta v zahraničních stycích napomáhá i pojmenování doktrín právě po prezidentech, kteří se o ně zasloužili (viz. Monroeova doktrína). Simplifikace faktů spojená s televizními i tištěnými médii pak už pouze utvrzuje tuto domněnku. Ovšem jako v každém jiném demokratickém státě, kde se tři složky moci navzájem omezují a hlídají v rámci systému brzd a protivah (*check and balances*), je i v USA prezident omezen legislativou zastoupenou oběma komorami Kongresu. Dílčím cílem druhé kapitoly je popsat strukturu americké zahraniční politiky.

Jelikož se tato práce zabývá vlivem intersubjektivních pocitů a vnitřního přesvědčení prezidenta Bushe na rozhodování v zahraniční politice, autor považuje za správné připojit k ní kapitolu o pravomocích a omezeních prezidenta v zahraniční politice. Díky tomu čtenář lépe pochopí skutečný vliv v této oblasti. Druhá kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol. V první autor popíše Ústavou dané pravomoci exekutivy a legislativy v otázkách zahraniční politiky. V druhé a třetí podkapitole budou tyto pravomoci rozvedeny a ukázány na konkrétních případech. Čtvrtá část se pak bude zabývat zahraniční politikou George W. Bushe s přihlédnutím právě k legislativním omezením a mnohým intervenujícím subjektům, které měly vliv na prezidentovo rozhodování, jako viceprezident Richard Cheney, ministr národní obrany Donald Rumsfeld, poradkyně národní bezpečnosti Condoleezza Rice ad.

2.1 Vymezení pravomocí prezidenta dle Ústavy

„Co Ústava dělá, vše co dělá, je, že přiznává prezidentovi některé pravomoci, které mohou ovlivnit naše zahraniční vztahy, jiné pravomoci podobného druhu přiznává Senátu a jiné další pak Sněmovně, ale který z těchto

*orgánů má rozhodující a konečné slovo při určování, kam má směřovat americký národ, nechává řešit událostmi*⁷ (Corwin 1957: 171).

O Ústavě Spojených států se v rámci zahraniční politiky někdy hovoří jako o „výzvě k boji“. Tento dokument z roku 1787 (ratifikován všemi státy Unie 1790) uděluje osobě prezidenta a oběma komorám Kongresu několik až vágně popsanych pravomocí. Dnes se to může zdát zarážející, ale v dějinách USA bylo několikero období, kdy dominantní postavení v otázkách zahraniční politiky nezastával prezident, nýbrž Kongres. Znalci vývoje amerického politického systému se rozcházejí v datacích, kdy tomu tak bylo. Jedna studie tvrdí, že za období s výraznou iniciativou prezidenta můžeme považovat periodu let 1789–1829 a poté od roku 1899 do současnosti s intermezzem, kdy měl rozhodující slovo Kongres. Jiná studie mluví dokonce o čtyřech obdobích s vlivem Kongresu a to mezi léty 1837–1861, 1869–1897, 1918–1936 a 1973–1981 (Grimmett 2000: 5). Pravomoci tak dnešní podoby dosáhly především díky více jak dvousetletým legislativním úpravám, které jasněji definovaly pozice zúčastněných aktérů.

Co zaujme každého čtenáře Ústavy, je překvapivě malý podíl prezidenta na tvorbě zahraniční politiky, především v kontextu událostí 20. století, které vyvolávají pocit, že prezident a jeho spolupracovníci jsou základními kameny v tvorbě zahraničních vztahů. Ústava (v článku I, sekcích 7–9 a článku II, sekcích 1–3) přiděluje Kongresu pravomoc vyhlásit válku a uvolňovat na ni prostředky, zároveň ho zavazuje ke zřízení a udržování amerických válečných sil jak na moři, tak na pevnině. Prezident je pak hlavním velitelem těchto ozbrojených sil a hlavním vyjednávačem a diplomatem země. Ačkoliv je tedy prezident vrchním velitelem, jeho hlavní odpovědností je pouze dosáhnout vytyčených cílů, prostředky mu však uvolňují obě komory Kongresu. Jim dále přísluší legislativa ohledně naturalizace a kontrola obchodu s cizími zeměmi. Senát má ke všemu poradní a schvalovací pravomoci týkající se uzavírání zahraničních smluv se státy, či organizacemi, vysílání velvyslanců a jiných úředníků. Mezinárodní smlouvy vyžadují dvoutřetinový souhlas Senátu, aby vstoupily v platnost, což se téměř vždy neobjede bez souhlasného vyjádření některých členů opoziční strany. Kongres je jediným orgánem, který má pravomoc vybírat daně a takto

⁷ Překlad autora.

získané peníze přerozdělovat. Skrze množství výborů a podvýborů se určuje, na co stát vydá peníze. Disponování se státním rozpočtem je pak klíčové při vedení válečného konfliktu, neboť základní podmínkou pro úspěšné vedení vojenské akce je plynulý přísun značného množství peněz do techniky, zásobování, zbraní atd.

Přestože se může zdát, že vágní Ústava v otázkách zahraničních věcí povede k zablokování mnoha procesů, opak je pravdou. Prezident i Kongres se snaží často dojít ke vzájemnému kompromisu, čímž se otupují hrany extrémním návrhům a zahraniční politika USA je do značné míry konstantní. Ostatně tento fakt příhodně popsal politolog Nigel Bowles (2014: 159) slovy: „*Prezidentovým nejdůležitějším politickým vztahem je ten s Kongresem.*“ Jeden důsledek však z nejednoznačné Ústavy vyplývá, a to, že následné právní úpravy vztahu prezidenta a Kongresu vedly k posunu části pravomocí na stranu prezidenta a ten od doby, kdy byla Ústava sepsána, značně posilnil svou pozici v zahraniční politice, což dokáže i následná podkapitola.

2.2 Nástroje prezidenta

Pravomoci prezidenta v otázkách zahraniční politiky jsou poměrně široké a v případě, že je prezident silnou politickou osobností, pak se tato škála ještě rozšiřuje. Hlavní oporou prezidentovi ve vztahu k zahraniční politice je zajisté tzv. prezidentský subsystém, který své současné podoby doznal v roce 1939. Ve své podstatě se jedná o nejužší kruh prezidentových poradců, kteří konzultují s prezidentem budoucí kroky. Někteří zahraniční autoři (viz. Nelson 2012: 158–170) používají v případě tvorby americké zahraniční politiky model tzv. tří koncentrických kruhů. V prvním a nejužším kruhu se nachází osoba prezidenta a jeho nejbližších spolupracovníků, které do svých postů nominuje právě prezident. Druhý střední kruh pojímá orgány a instituce zahraniční politiky země, kam spadá ministerstvo zahraničí, obrany, či obchodu. Třetí vnější kruh pak zaobírá Kongres a méně významné subjekty zahraniční politiky, jakými jsou média, nevládní organizace a zájmové skupiny (Kozák et al. 2009: 52).

Nejdůležitějším poradním orgánem sloužícím prezidentovi v otázkách zahraničně-bezpečnostní politiky je Rada národní bezpečnosti (NSC). Ta byla

založena krátce po druhé světové válce Harry S. Trumanem v reakci na těžkopádný proces rozhodování jeho kabinetu, ale i kabinetů jeho předchůdců. Skládá se z předsedy, kterým je sám prezident, ze statutárních členů, kterými jsou viceprezident, ministr zahraniční a ministr obrany a nestatutárních členů, poradce pro národní bezpečnost a ministra financí. V případě potřeby jsou k jednáním přizváni další ministři (energetiky, dopravy apod.), vojenský poradce, ředitel CIA, či vysocí úředníci Bílého domu (Vile 1999: 144–145). V tomto okruhu relativně malého počtu lidí pak dochází k tvorbě značné části politiky směřující vně Spojených států. I proto musíme pochopit následujících šest bodů reprezentujících prezidentovy pravomoci, za výsledek konzultací v rámci nejužšího kruhu a NSC. Tyto pravomoci jsou:

- 1) Odpověď na zahraniční události
- 2) Návrhy legislativy
- 3) Vyjednávání mezinárodních dohod
- 4) Stanoviska ke své politice
- 5) Implementace své politiky
- 6) Nezávislá akce

(zdroj: Grimmett 2000: 7–16)

1) Události s národním přesahem po celém světě často ovlivňují chování USA a jejich zájmy. Při obsazení Falkland v roce 1982 uvalil prezident Reagan embargo na export zbraní do Argentiny a materiálně podpořil Velkou Británii. Tento krok hladce prošel i Kongresem a za necelé tři měsíce konflikt ukončila argentinská kapitulace. V jiné pozici se nacházel prezident Bush st., který se zasazoval o vojenský zásah v Iráku okupovaném Kuvajtu poté, co uvalil ekonomické sankce na Saddámův režim. I díky široké podpoře států OSN a Rady bezpečnosti schválil Kongres v lednu využití amerických ozbrojených sil.⁸ Příkladem, kdy prezident reagoval využitím vojenského potenciálu bez výslovného souhlasu Kongresu, je bombardování Libye některými státy NATO v důsledku potlačování demokratizačního hnutí nastartovaného tzv. Arabským jarem. Prezident Obama obešel Ústavu tím, že oficiálně nikdy

⁸ Spornou otázkou zůstává, jakou měrou se zasadila o rozhodnutí Kongresu vstoupit do války proti Saddámu Hussajnovi kuvajtská dívka Nayirah, která popsala brutální zásah iráckých jednotek v nemocnici, jejíž výpověď se poté ukázala jako lživá (Eemeren 2009: 70).

nedošlo k vyhlášení válečného stavu, takže nepotřeboval souhlas Kongresu v otázce vojenské akce proti Muammaru Kaddáfimu (MacAskill 2011).

2) Legislativní návrhy může ze zákona navrhnout pouze člen Kongresu, nikoliv zástupce exekutivy. Zákon však může sepsat kdokoliv, jde pouze o jeho navržení ke schválení. Prezident a jeho spolupracovníci se podílejí na vzniku zákonů a kongresman, či senátor loajální exekutivě je přednese k prvnímu čtení (The White House 2014). Prezident Bush st. navrhl v roce 1989 balíček pomoci a výhodné obchodní podmínky pro Polsko a Maďarsko, ve kterých tou dobou probíhaly demokratizační procesy. Poté, co se vlna demokratizace přelila do celé středovýchodní Evropy, Kongres balík rozšířil a inicioval podporu mladým demokraciím. Ve stejném duchu pak Bill Clinton navrhl uvolnit 1,6 miliardy dolarů na pomoc hospodářsky vyčerpanému Rusku v roce 1993.

3) Jak již bylo řečeno v předchozí podkapitole, prezident má z Ústavy pravomoc vyjednávat mezinárodní smlouvy se státy, či organizacemi. Tyto smlouvy, aby vešly v platnost, však musí posvětit 2/3 většinou Senát. I v tomto případě prezident disponuje několika možnostmi, jak horní komoru obejít, k čemuž v historii také došlo. V tom případě se hovoří o „sólových exekutivních dohodách“, protože se prezident domnívá, že je způsobilý dohody uzavřít na základě svých pravomocí. Za příklad lze zmínit Jaltskou konferenci, mírovou dohodu s Vietnamem (1973), nebo dohodu o íránských rukojmích (1979). Ukázkou, kdy se rozcházejí stanoviska prezidenta a horní komory je Kjótský protokol z prosince 1997, který signatáře zavazoval snížit emise skleníkových plynů o 5,2 %. Tehdejší americký viceprezident Al Gore, který je zastáncem zelené politiky, za což obdržel Nobelovu cenu míru, symbolicky podepsal za USA Kjótský protokol. Ten ale nebyl nikdy ratifikován Senátem, kterému nebyl ani předložen právě z obavy, že by byl zamítnut (Hosti 2006: 277).

4) Prezident má pravomoc vydávat jednostranná prohlášení, či společná prohlášení s ostatními státy. Tato prohlášení nejsou pro Spojené státy nikterak závazná, a pokud je Kongres neschválí, tak zůstanou pouze na papíře, nicméně se jedná o jasné stanovisko nejvyššího představitele exekutivy a jako takové má silný psychologický dopad, který může dopomoci k realizaci některých konkrétních kroků. Prezident Ford na Helsinském kongresu (1975) podepsal dohodu o snazším pohybu osob a výměně informací mezi západní a východní

Evropou. Kongres následně ustanovil komisi, sestávající se většinou z členů samotného Kongresu, která dohlížela na provádění těchto dohod (Grimmet 2000: 12).

5) Ačkoliv Kongres tvoří zahraniční politiku skrze právní předpisy, administrativa formuje politiku vzhledem k výkladu a uplatňování jednotlivých zákonů. Nejviditelnějším příkladem je zákon o vývozu zbraní a vojenského materiálu do druhých zemí. S tímto výrazným omezením se potýkal během prvního volebního období Ronald Reagan, jehož hlavním zahraničně-politickým cílem bylo doslova „uzbrojit“ Sovětský svaz a tím vyhrát studenou válku. Tato doktrína se nesečkala s valným ohlasem, dokonce značná část republikánských kongresmanů a senátorů byla proti a navrhovala prezidentovi zvolnit tempo zbrojení. Ten ale i přes reálnou hrozbu, že nebude podruhé zvolen, nezmírnil nastavenou politiku a díky přesvědčování a podpoře veřejnosti dosáhl zvolené cíle (Schweizer 2007: 242).

6) Stejně jako v předchozím bodě, na Kongresu nezávislá akce prezidenta je z valné části právně neplatná, dokud nedojde k jejímu schválení v obou komorách zákonodárného tělesa. To ale mnohdy zažívá dilema, zda podpořit prezidenta, nebo v případě, že většina nesouhlasí s jeho kroky, být připraveno na kritiku osočující ho z podtrhávání noh nejvyššímu představiteli USA. Prezident si je často vědom toho, že bez souhlasu Kongresu se neobejde, a tak se snaží vyjít co možná nejvíc vstříc upravujícím návrhům. Prezident Reagan tak slíbil, že zásah v Grenadě (1983) nebude trvat více jak 60 dní a zároveň ujistil nerozhodnuté zákonodárce, že vojenská akce má širokou podporu veřejnosti (tamtéž: 216). Opačně se zachoval Barack Obama, když se snažil vložit se do pozastavených rozhovorů mezi Izraelem a Palestinou ohledně státních hranic obou celků. Propagoval modifikované hranice z roku 1967, což se ale nesečkalo v Kongresu s pozitivní reakcí, neboť jeho členové to považovali za zradu na významném spojenci v oblasti, jakým Izrael bezesporu je (Sheppard 2011). Obama tak nemohl požádat o financování, či důraznější mandát v případě řešení tohoto problému, neboť se očekávalo, že by nedostal ani jedno.

2.3 Nástroje Kongresu

Na pravomoci a nástroje Kongresu je nutno nahlížet jako na výsledek jednání probíhající na úrovni výborů, podvýborů, ale i mimo zdi Sněmovny reprezentantů, či Senátu. I proto je třeba brát je za konglomerát názorů, které vykryštovaly do jednotlivých rezolucí a směrnic. I v důsledku toho, že se téměř vždy jedná o konsenzus většiny, mají takovéto nástroje poměrně silnou váhu a prezidenta omezují, popř. mu stanovují jasně vymezené mantinely, ve kterých se má jeho zahraniční politika pohybovat. Mezi nástroje Kongresu patří:

- 1) Rezoluce nebo vyjádření
- 2) Legislativní směrnice
- 3) Legislativní tlak
- 4) Legislativní restrikce/omezení financování
- 5) Neformální rady
- 6) Parlamentní dohled

(zdroj: Grimmett 2000: 16–24)

1) Tak jako prezident i Kongres má pravomoc vyjadřovat se k zahraničním událostem, či vydávat rezoluce odsuzující jednání, které je v rozporu s představou USA. Avšak stejně jako prezident zastupuje pouze exekutivu, tak Kongres zastupuje pouze jednu oblast politiky a tou je legislativa, která politiku jako takovou nevytváří a má v důsledku toho slabší pozici v zahraničních vztazích. Nicméně takováto usnesení hrají významnou roli na profilaci politiky, či mohou sloužit jako precedens pro politiku nového kabinetu. Mnohdy se jedná o usnesení v pravdě symbolická, jako každoroční usnesení Kongresu od roku 1959, který vyjádřil nesouhlas s protiprávním začleněním baltských států do SSSR, do nabytí jejich samostatnosti v roce 1991 (U.S. Congress 1991: 14939). Jsou však případy, kdy se jedná i o konkrétnější vyjádření. Po zásahu amerických jednotek v Dominikánské republice mezi lety 1965 a 1966 prošel Kongresem návrh na podporu jakýchkoliv činů prezidenta, které budou mít za cíl zabránění podvrtné komunistické činnosti na západní polokouli.

2) Jak vyplývá ze samotné podstaty legislativy, jejímž hlavním reprezentantem je Kongres, primárním cílem tohoto tělesa je utvářet zákonný

rámec, ve kterém se musí pohybovat představitelé exekutivy. Ovšem nejen zákony tvoří rámec zahraniční politiky, stejnou roli plní i plány obsahující vytyčené programové cíle. Kongres iniciuje a schvaluje zákony a předpisy, čímž povoluje prezidentovi určité kroky a řídí jejich směřování. Ten veškerou legislativu pocházející z Kongresu musí schválit, aby vstoupila v platnost. Nestane-li se tak a zákon je vetován, může být toto rozhodnutí přehlasováno. V roce 1991 uvolnil výbor část peněz určených k národní obraně na pomoc při demontáži sovětských jaderných zbraní (tamtéž: 13645).

3) Kongres má pravomoc vyvinout na exekutivu tlak, kterým může ovlivnit činnost vládního kabinetu. Tento tlak vychází z možného přijetí zákonů, které by mohly znepříjemnit určité aspekty prezidentovy zahraniční politiky, či mu dokonce znemožnit některé kroky. Mnohdy tak ani nemusí dojít k přijetí těchto zákonů, aby se postoj exekutivy změnil, či došlo ke kompromisu. Nemusí se vždy jednat pouze o pohružky z přijetí zákona, ale třeba i jen o snahu zviditelnit problém skrze slyšení, nóty, otevřené dopisy, výzvy atd. Z příkladů z minulosti lze zmínit snahu Kongresu donutit prezidenta Bushe seniora k převzetí vůdčí role v rámci světového společenství v otázkách ochrany životního prostředí. To se nakonec podařilo po dlouhodobě vyvíjeném tlaku a tak se mohl v roce 1989 uskutečnit v USA kongres mnoha desítek zemí, který se právě tématem ochrany Země zabýval.

4) Legislativní restrikce jsou na rozdíl od již zmíněných pravomocí, které má Kongres v držení, opravdu konkrétním aktem, který může prezidenta podpořit, či mu naopak výrazně svázat ruce. Za nejsilnější zbraň v držení legislativy se nejčastěji považuje pravomoc udělování finančních prostředků. To je samozřejmě nejzásadnější otázka během vedení válečného konfliktu, který bez důsledného financování ztrácí na efektivitě. Kongres takto předešel možné válce v Kambodži, kde se roku 1973 moci chopili Rudí Khmerové poté, co byly v Paříži podepsány mírové dohody ukončující válku ve Vietnamu. Přestože se administrativa Richarda Nixona zasazovala o pokračování leteckých náletů, Kongres se postavil proti této snaze, když přestal financovat všechny válečné konflikty v jihovýchodní Asii (Vile 1999: 126).

5) Utváření zahraniční politiky nemusí probíhat nutně skrze výnosy, zákony, restrikce, omezení, či povolení, nýbrž i neoficiálními kroky, jakými

můžou být právě neformální rady. I uvnitř samotné exekutivy funguje princip rad a doporučení, které jsou v rámci Rady národní bezpečnosti předkládány prezidentovi. Jednotliví kongresmani, senátoři, ale i výbory mají možnost tlumočit svůj názor prezidentovi. Tento přístup může mít zapůsobit dokonce větší měrou jak legislativní nátlak, neboť se tak děje bez zájmu médií a tlaku veřejnosti, což mnohdy obě názorové skupiny polarizuje a dohoda se tak vzdaluje. Za úspěšný příklad, který vedl ke snížení napětí ve světě během studené války, lze zajisté považovat návrh senátorů Johna Warnera a Sama Nunnihho v roce 1980 ke zřízení americko-sovětských středisek určených ke snižování jaderných hlavic (Nunn, Warner 2010). Právě tyto dva senátoři přesvědčili Ronalda Reagana, aby s touto myšlenkou seznámil Michaila Gorbačova během jedné z vrcholných konferencí. Dohoda o vzniku středisek byla podepsána v roce 1987.

6) Kongres má vliv na zahraniční politiku nejen před její samotnou implementací, ale i v jejím průběhu a to skrze parlamentární dohled. Skrze slyšení a komise má právo být informován o stavu věcí a došlo-li k odchýlení trajektorie, či překročení pravomocí, může Kongres zasáhnout například již zmíněným omezením financování. To spadá především pod zahraniční, vojenské a zpravodajské výbory. *The Freedom Support Act* z roku 1992 byl přijat Kongresem s požadavky na každoroční zprávy o stavu demokracie v postsovětských státech, pololetní zprávy o pokračování demontáží sovětských zbraňových systémů a nespočtu jednorázových zpráv týkající se konkrétních států východní Evropy (Policy Archive 2004).

2.4 Zahraniční politika George Bushe

Autor se v předchozích dvou podkapitolách snažil stručně popsat pravomoci legislativy a exekutivy v zahraniční politice a jejich vzájemné interakce, která je nezbytná pro úspěšné fungování. Avšak George Bush se nemusel po značnou dobu, kdy setrval v úřadu prezidenta, obávat, že by jeho návrhy Kongresem neprošly. Až do roku 2006 držela Republikánská strana většinu v obou komorách Kongresu, což zlehčovalo přísun financí nutných k vedení války v Afghánistánu a Iráku. Samotné vyhlášení války terorismu pak probíhalo ve zjitřené době těsně po útoku na World Trade Center a Pentagon,

při kterém zemřelo 3000 amerických občanů. Tato nešťastná událost způsobila tzv. efekt semknutí se kolem vlajky (*rally 'round the flag effect*), se kterým souvisí minimální ochota médií a zákonodárců obou politických stran kritizovat prezidenta či zpochybňovat a odmítat jeho iniciativy. V takovéto situaci se Kongres snaží vystupovat před veřejností jako pravá ruka prezidenta, a proto jsou jeho návrhy téměř bezpodmínečně plněny. Stejně podpoře se těšil již prezident Truman v počátcích bojů v Koreji (Krejčí 2007: 40). Spíše než na vztah prezidenta a Kongresu, který byl po značnou část setrvání v úřadu velmi těsný, je důležité popsat rozhodující aktéry tvořící páteř zahraniční politiky spolu s prezidentem a ideologický přístup, který definoval vnější vztahy Spojených států.

Se zahraniční politikou kabinetu George Bushe se nejčastěji skloňuje neokonzervativní přístup, který mu dominoval od události ze září 2001, poté, co jeho zastánci získali převahu nad multilateralistickým přístupem, prezentovaným především osobou ministra zahraničí Colina Powella. Barša (2003: 52) však tvrdí, že zahraniční politika zůstala kompromisem mezi „idealistickým imperialismem neokonzervativců, národně-bezpečnostním imperialismem konzervativců a právě realistickým multilateralismem Colina Powella. Ve své podstatě se Bush během svého prezidentství snažil hledat střední cestu mezi unilateralismem a multilateralismem a izolacionalismem a imperialismem. Tak tomu bylo až do roku 2006, kdy Republikánská strana utrpěla porážku ve volbách do Kongresu. Právě katastrofální výsledek pro republikány zásadně proměnil Bushovu zahraniční politiku, kterourazil po první volební období. Vytratila se výrazná asertivita a přílišná sebedůvěra ve vlastní činy a prosadil se větší důraz na multilateralismus a snahu dojít konsensu (Kozák at al. 2009: 67–68).

Počátky americké zahraniční a bezpečnostní politiky reprezentované kabinetem George Bushe ml. je však třeba hledat už u jeho otce, v době, kdy byl ještě prezidentem. V roce 1992 byl vypracován plán pojmenovaný *Defense Planning Guidance Draft* (navržený na fiskální období 1994–1999), který prosazoval využít výjimečné pozice USA po rozpadu SSSR tak, aby si co nejdéle zachovaly hegemonní postavení v globálním měřítku. Spojené státy jsou zde pojímány jako ochránce západoevropských států, které si zavážou natolik,

že se žádný z nich nepokusí konfrontovat USA o pozici světového hegemonu. V některých pasážích pracovní verze, které byly nakonec vypuštěny, byla zmiňována nutnost dohlížet na nový světový řád nastolený právě Spojenými státy. Prohra v prezidentských volbách, která neumožnila Bushovi seniorovi a jeho ministrům v implementaci výše zmíněných kroků, pozdržela národně-bezpečnostní imperialistickou politiku konzervativců o osm let, do příchodu Bushe-syna (Barša 2003: 49). Spolu s výše zmíněným plánem hrál velkou roli i think-tank Projekt pro nové americké století (PNAC) založený 1997. Jeho snahou byla realizace *Defense Planning Guidance Draft*, kritika Clintonovy administrativy a sesazení Saddáma Husajna. Jeho členové byli později rekrutováni na nejrůznější posty v kabinetu George Bushe, za nejznámější a v otázce zahraniční politiky nejzásadnější lze zmínit Richarda Cheneyho a Donalda Rumsfelda.

Osobou, která ztělesňuje částečnou kontinuitu mezi kabinetu 41. a 43. prezidenta, byl zajisté Dick Cheney. Ostřílený politik, jenž sloužil jako ministr národní obrany v letech 1989–1993, a jehož si George Bush vybral za svého viceprezidenta, byl zastáncem izolacionisticko-nacionálního přístupu k zahraniční politice. Tu chápal, jak píše americký analytik Stanley Hoffman (2002), jako boj spravedlivých se zloduchy, ve stylu klasického westernu *V pravé poledne*. Pozici viceprezidenta není v předcházejících kapitolách věnován záměrně téměř žádný prostor a to především z toho důvodu, že americký viceprezident nezaujímá v zahraniční politice žádnou významnější roli, která by ho opravňovala promítat své názory a zájmy do její implementace. Tak tomu bylo po většinu doby trvání tohoto úřadu. První změny, které sebou nesly posilování pozice viceprezidenta, lze datovat od 50. let minulého století, konkrétně u Richarda Nixona. Skrze další silné a schopné jedince, jako George Bush st. a Al Gore, kteří hráli na rozdíl od svých předchůdců významnou roli v exekutivě⁹, si titul nejmocnějšího viceprezidenta historie vydobyl právě Dick Cheney. Nahrálo tomu několik jedinečných faktorů a částečně snaha samotného Cheneyho. Symbolem síly, kterou 46. viceprezident disponoval, byl i fakt,

⁹ Silné pozice George H. W. Bushe a Ala Gorea dokazuje i fakt, že Bush byl po 152 letech první člověk, který vyhrál prezidentské volby, zatímco v přechodném období sloužil jako viceprezident. Al Gore vlivem zmatečné volby na Floridě o tuto možnost přišel, ačkoliv získal v konečném součtu více hlasů, jak jeho oponent George Bush jr. (Bush 2011: 43).

že zatímco George Bush zůstal ještě po určitý čas od ohlášení útoků na WTC na základní škole, kde předčítal knihy dětem, a kde poté proběhla první nouzová tisková konference, Cheney již organizoval americkou odpověď na teroristický čin. Charakteristická politika George Bushe po 11. září vycházela z již zmíněného *Defense Planning Guidance Draft*, který vznikl za Cheneyho působení na vlivném ministerstvu obrany. Zároveň viceprezident rozšířil počty zaměstnanců spadající pod jeho kancelář především v oblasti národní bezpečnosti. To mu umožnilo získávat rychle a spolehlivě informace, které mohl použít při zasedání NSC, či při debatě s prezidentem (Kozák et al. 2009: 55).

Člověkem, který je pravou rukou prezidenta v otázkách zahraniční politiky, měl být pro George Bushe samozřejmě ministr zahraničních věcí. Za toho si zvolil Colina Powella, veterána z vietnamské války a ve světě respektovaného státníka z dob jeho působení v NATO. Právě všeobecnou popularitou, jíž se Powell těšil u veřejnosti, si chtěl Bush pomoci k zisku prezidentského křesla. Postupem času a především pak se změnou kurzu zahraniční politiky po 11. září se zvětšovala trhlina mezi představami prezidenta a ministra zahraničí o tom, jak se má vést politika se zbytkem světa. Sám Bush ve své biografii píše: „*Colina jsem obdivoval, ale někdy mi připadalo, že ministerstvo zahraniční, které vedl, se trochu rozcházelo s mou filosofií a politikou. Potřeboval jsem, aby spolupráce mezi prezidentem a ministrem zahraničí byla velmi těsná*“ (Bush 2011: 90). Ke všemu nejmocnější muž Bushovy administrativy ministr obrany Rumsfeld choval osobní animozitu k Powellovi, což se začalo podepisovat na prezentování výsledků válečných konfliktů v Afghánistánu a Iráku veřejnosti, která si toho za krátkou chvíli všimla. Jestli se Bush snažil něčeho vyvarovat, tak to byla nejednotnost v rámci nejužšího vedení, která postihla kabinet jeho předchůdce. Jelikož pozice ostrakizovaného Powella dále oslabovala vlivem více, či méně zřetelného obcházení a přehlížení jeho osoby dalšími členy kabinetu, podal ministr zahraničí rezignaci a v roce 2004 byl vystřídán Condoleezzou Rice. Díky tomuto kroku ustoupila (jakkoliv marginalizovaná) multilateralistická snaha do pozadí.

Ministryní zahraničí pro druhé Bushovo období se tak stala Condoleezza Rice, která v předchozích letech působila jako poradkyně pro národní bezpečnost. Na rozdíl od svého ministerského předchůdce si získala náklonnost George Bushe

velice rychle, mnohem dříve, než vůbec započala prezidentská kampaň. Ten byl znám tím, že si lidi ve svém blízkém okolí dlouho prověřoval, než jim začal důvěřovat, když se tak stalo, věřil jim bezmezně a jejich názoru stranil nad ostatními. Rice se povedlo stát se blízkou přítelkyní prezidenta i díky velmi podobné mentalitě a přístupu k řešení problémů. Sám Bush v pamětech říká: „*Četla* (Condoleezza Rice, pozn. autora) *mi myšlenky a poznala, jakou mám náladu. Měli jsme stejnou vizi světa a nebála se mi dát najevo, když se mnou v něčem nesouhlasila*“ (Bush 2011: 90). Díky personální výměně z roku 2004 se vztahy uvnitř Rady národní bezpečnosti normalizovaly a kabinet opět fungoval, ale především působil na veřejnosti jednotně.

Třetím aktérem, který měl na směřování zahraniční politiky výrazný podíl, byl ministr obrany Donald Rumsfeld. Ten drží hned dva rekordy spojené s jeho funkcí, byl totiž zároveň nejmladší i nejstarší ministr obrany, neboť působil již v kabinetu Geralda Forda mezi lety 1975 až 1977 a následně v letech 2000–2006 právě v době prezidenta Bushe. Ten s ním původně nepočítal na tuto pozici a chtěl mu svěřit správu CIA, ale Rice navrhla právě Rumsfelda, který na Bushe zapůsobil natolik, že změnil svůj názor a post ředitele CIA nechal obsazený Georgem Tennessem, který byl jmenován již Billem Clintonem. Rumsfeld využil svých znalostí z předchozí služby na ministerstvu a rychle si upevnil pozici, díky čemuž se stal podle mnohých nejsilnějším ministrem obrany od dob Roberta McNamary (1961–1968). Tato pozice mu umožňovala promítat své představy na řešení situace v Afghánistánu a především pak v Iráku. Byl jmenován členem v tzv. skupině pro vyhodnocování protiteroristické politiky, kde spolu s Cheneyem produkoval informace vedoucí k válečnému tažení v Iráku (Kozák et al. 2009: 57). Rezignoval vlivem zhoršené situace na Blízkém východě a všeobecné neoblíbenosti u veřejnosti v listopadu 2006. Jeho rezignace byla oznámena den po volbách do Kongresu, takže se již nepromítla do výsledků, které by tak mohly skončit pro Republikánskou stranu lépe. Byl nahrazen Robertem Gatesem, a který svou funkci vykonával i pod Barackem Obamou až do roku 2011.

Tvorba americké zahraniční politiky po událostech ze září 2001 do napadení Iráku v roce 2003 neprobíhala rovným dílem mezi legislativou a exekutivou, jak je zakotveno v Ústavě a zákonech, nýbrž spočívala téměř

výhradně na prezidentu Bushovi a NSC. Kongres samozřejmě plnil svou roli v systému brzd a protivah, nicméně jeho vliv se v důsledku nálad ve společnosti značně snížil. Spojené státy chtěly a potřebovaly silného vůdce, který bude schopen efektivně zasáhnout a potrestat viníky národní tragédie. Tento fakt je důležitý vzhledem k tématu práce, kterým je vliv subjektivního přesvědčení George W. Bushe na tvorbu zahraniční politiky v případě Afghánistánu, jehož nejdůležitější časové vymezení je právě v tomto období. Jak již bylo zmíněno, viceprezident Cheney, ministr zahraničních věcí Powell a později Rice i ministr obrany Rumsfeld a jeho nástupce Gates nebyli jedinými, kteří se zasazovali o zahraniční politiku v rámci NSC, natož ve druhém kruhu. I přes menší vliv Kongresu se stále na tvorbě zahraniční politiky podílely desítky a stovky lidí, přesto však zůstává skutečností, že prezident vnímaný jako „*commander in chief*“ je nejdůležitější postavou a pokud by zásadně nesouhlasil s některým z navržených zákonů, je málo pravděpodobné, že by ho prezentoval na veřejnosti. To je třeba mít na paměti během dalšího zkoumání.

3. Osobnost George W. Bushe

„Věřím, že ke mně Bůh promlouvá. Bez toho bych nemohl dělat svou práci.“

George W. Bush

(Bush 2004)

Tato kapitola si dává za cíl popsat v krátkosti zásadní události v životě George Bushe do jeho zvolení prezidentem, které formovaly jeho osobnost a měly vliv na jeho pozdější rozhodování v úřadu prezidenta po teroristických útocích. Jak již bylo řečeno v úvodu, každý americký prezident byl mužem víry, a každý z ní v té, či oné míře čerpal duchovní a morální útěchu. Víra však prezidenta Bushe prostoupila do zcela nových rozměrů, kterým se v novodobých dějinách může rovnat snad jen Jimmy Carter. Jelikož tato práce vychází z konstruktivismu, chce autor v této kapitole mimo jiné ukázat, že zásadní zlomové okamžiky v životě George Walkera Bushe provázela hluboká a nezpochybnitelná víra ve vyšší bytost, která mu pomáhala v rozhodování, která ho vedla a jež mu dávala jistotu ve správnost svého jednání jak osobního, tak profesního.

George Walker Bush se narodil 6. prosince 1946 v New Haven ve státě Connecticut manželům Georgi a Barbaře Bushových. Jeho dědeček Prescott Bush byl dlouholetým senátorem za stát Connecticut a dokonce byl zvažován jako jeden z kandidátů Republikánské strany do prezidentských voleb v roce 1960. Rozvětvená rodina Bushů byla stejně jako klan Kennedyů považována za velmi vlivnou jak v politických, tak především ekonomických kruzích, jelikož několik jeho předků patřilo mezi významné bankéře na Wall Street. Otec George Bushe byl přijat na prestižní univerzitu v Yale, okamžitě poté, co dokončil soukromou střední školu v Andoveru ve státě Maryland. Přestože byl jeho prospěch vynikající, rozhodl se odložit studium na vysoké škole a po dovršení 18 let vstoupil do armády. Jako letec se účastnil několika misí v Pacifiku, a ačkoliv byl sestřelen a zachráněn válečnou lodí, odmítl nabídku vrátit se do Států, kam byl převelen až v prosinci 1944. Svou ženu si vzal v lednu následujícího roku a v červenci 1946 se mu narodil prvorozený syn a budoucí 43. prezident – George W. Bush (Freidel, Sidey 1998: 86).

Ten ve svém otci dle vlastních slov viděl nezpochybnitelnou autoritu a vzor, který mu vydržel po celý život. Těžce ho zasáhlo, když ve čtyřech letech zemřela jeho sestra Pauline na leukémii. Zároveň se tím prohloubil věkový rozdíl mezi ním a dalšími sourozenci, který byl u nejstaršího Jeba sedm let. Díky tomu byl spíše pasován do role strýčka, než bratra. Jakožto nejstarší syn v rámci rodinné tradice absolvoval stejně jako jeho otec jak Andover, tak Yale, kde získal titul BA. Následně byl přijat na Harvard, kde obhájil titul MBA. Období po dokončení studií si vyhradil pro cestování a užívání si života. Nechtěl se vázat na jednom místě, což úspěšně plnil. V této době naplno propukla jeho vášeň k alkoholu a díky tomu musel čelit několika přestupkům a pokutám. V červenci 1977 potkává Lauru Welch, kterou si bere v listopadu téhož roku. Po čtyřech letech se páru narodí dvojčata Barbara a Jenna, pojmenovaná po svých babičkách.

Za nejdůležitější moment ve svém životě považuje období, kdy se rozhodl přestat s alkoholem. Tímto zážitkem dokonce otevírá svou autobiografii. Jeho studia a doba po nich byla poznamenána Bushovým sklonem k alkoholismu. Několikrát se snažil abstinovat, nikdy to však nevydržel více jak pár dní, aby se pak opět vrátil k pití. Tím, co mu pomohlo nadobro s alkoholem skoncovat, byla dle jeho slov víra. Tu v něm probudil známý americký pastor Billy

Graham¹⁰, který byl jednoho dne roku 1985 pozván na večeři k Bushovým, jimž byl dobrým přítelem. Od tohoto okamžiku se mění George Bush z trochu volnomyšlenkářské a lehkovážné osoby na člověka silně religiózního, jež se každodenním čtením bible snaží o vlastní sebezdokonalování. Prvním krokem, který musel v cestě za vnitřní obrodou udělat, bylo zbavit se závislosti na alkoholu. *„Bez víry bych přestat pít nedokázal. Také si myslím, že kdybych nepřestal pít, nebyla by moje víra tak silná. Věřím, že Bůh mi pomohl otevřít oči, které se mi pod vlivem alkoholu zavíraly. Proto mi vždycky byla blízká slova mé oblíbené písně Amazing Grace: ‚Byl jsem ztracený, ale našel jsem se, byl jsem slepý, ale už vidím‘“* (Bush 2011: 34).

První zkušenosti s vysokou politikou získal roku 1978, kdy se rozhodl kandidovat za 19 volební okrsek v Texasu do Sněmovny reprezentantů. Trochu překvapivě získal republikánskou nominaci, když s převahou vyhrál v domovském okrese Midlands. Nakonec byl poražen rozdílem 6000 hlasů, čili 6 % demokratickým kandidátem Kentem Hancem. Jak se později ukázalo, byla to jeho jediná volební prohra. Na politiku alespoň na chvíli zanevřel a vrhl se do odvětví, kterému se věnoval jeho otec – ropným vrtům. V roce 1979 založil prospektorskou firmu Arbusto Energy, která po několika letech fúzovala do větší společnosti Spectre 7, kde se z Bushe stal její předseda. Jeho výsledky v těžarství nebyly nikterak skvělé a společnost nevynášela výrazný zisk svým akcionářům (Kristof 2000). K politice se zprostředkovaně vrátil roku 1988, kdy se z něj stal jeden ze sedmi poradců v prezidentské kampani svého otce, v té době viceprezidenta Ronalda Reagana. Stal se z něj poradce pro média, a ačkoliv se objevilo několik menších incidentů, kdy se na novináře nelibě utrl kvůli negativním komentářům směřujících proti jeho otci, bylo na něj jako na poradce nahlíženo vcelku pozitivně.

Několik měsíců po skončení volební kampaně se Bush s rodinou vrátil do Texasu, jelikož mu bylo nabídnuto odkoupit tamější baseballový tým Rangers. Tato práce byla pro George Bushe splněným snem, takže prodal svůj podíl ve Spectre 7 a s pomocí několika vlivných přátel, které si získal ve straně a ze svého působení v naftařských společnostech, se mu podařilo vybrat dostatek

¹⁰ Billy Graham je považován za jednoho z nejvlivnějších lidí ve Spojených státech, což dokazuje sedmé místo v Seznamu nejobdivovanějších lidí 20. století a 11. místo v soutěži Největší Američan.

peněz potřebných k odkoupení týmu Rangers. Ten vedl jako spoluředitel pět sezón až do roku 1994. Práce ho naplňovala, ale především zde získal manažerské schopnosti a naučil se zde lépe komunikovat s veřejností. Jeho působení ve sportovním odvětví bylo rozhodně úspěšnější, než vlastní podnikání. Tým si vedl dobře v tabulkách, několikrát postoupil a Bush si zajistil mnoho neocenitelných kontaktů (Lewis 2000). Přesto se neustále vracel myšlenkami k politice. Paradoxně ho k tomu táhla vzpomínka na neúspěšnou obhajobu prezidentského křesla jeho otce v roce 1992. Jak sám řekl: „*Kdyby táta v roce 1992 vyhrál, pochybuji, že bych usiloval o funkci v roce 1994 a téměř určitě bych se nestal prezidentem*“ (Bush 2011: 52).

Na rok 1994 byly vypsány volby na guvernéra státu Texas. Horkou favoritkou na znovuzvolení byla demokratka Ann Richards, o které se ve vlivných kruzích začalo mluvit jako o možné budoucí prezidentce, či viceprezidentce. Její oblíbenost paradoxně pomohla Georgi Bushovi, jelikož nikdo z vážných kandidátů za Republikánskou stranu neměl zájem o fatální porážku, jež by mu velmi pravděpodobně zavřela dveře v dalším kariéřním postupu. I proto si velmi snadno získal stranickou nominaci. Volební program se skládal ze čtyř okruhů (vzdělání, justice mladistvých, sociální reformy a reformy občanskoprávních deliktů), které považoval Bush za největší slabiny tehdejšího Texasu. Přesto zpočátku jen málokdo věřil, že by mohl volby vyhrát, dokonce i jeho nejbližší příbuzní byli přinejlepším skeptičtí. Matka Barbara mu přímo do očí řekla, že nemá šanci. Přesto Bushův program zaujal voliče a po několika zdařilých televizních debatách svou protivnici porazil 53,5 : 45,9 %. Je však nutno zmínit, že podpory se mu dostalo především od „bílých“ Američanů, černošská i latinskoamerická menšina volila drtivou převahou demokratku (Verhovek 1994). Guvernér Bush dokázal vcelku úspěšně naplnit svůj program a své vítězství zopakoval a 4 roky později. To už se o něm začalo veřejně mluvit jako o možném kandidátovi na příštího prezidenta. Republikáni procházeli generační obměnou poté, co výrazně neuspěl v roce 1996 senátor Bob Dole, který byl ještě o rok starší jak George Bush senior. I proto se pohlíželo na Bushe-syna jako na „svěží vítr“, který by mohl být veřejností vnímán lépe, než předchozí generace politiků sloužící ve Vietnamu, jež na svět pohlížela stále bipolárně.

Opět vyvstává otázka víry v boží prozřetelnost u osoby George Bushe, tentokrát v dalším zásadním okamžiku jeho života – během rozhodování zda bude, či nebude kandidovat na prezidenta. Nebyla to snadná volba. On sám krátce předtím podruhé zvolen guvernérem, ale nad jeho rodinou stále visela vzpomínka na neúspěch v roce 1992. Konečné rozhodnutí udělal Bush až během bohoslužby v den, kdy byl znovu inaugurován do funkce guvernéra, když poslouchal slova reverenda Marka Craiga, jenž vyprávěl příběh Mojžíše a poté, co skončil, řekl: „*Máme příležitost, my všichni a každý z nás, udělat správnou věc ze správného důvodu. 'Napadlo mě, zda to není odpověď' na moji otázku. (...) Po bohoslužbě jsem se cítil jinak. Tlak ze mě vyprchal. Cítil jsem klid*“ (Bush 2011: 61). Bush se ziskem 62 % vyhrál primárky, které ho posunuly do boje s demokratickým kandidátem a viceprezidentem Al Gorem. Tento souboj se do dějin zapsal jako jeden z nejtěsnějších a nejkontroverznějších a samotná kampaň byla pro oba kandidáty velice vyčerpávající. I v průběhu kampaně nacházel Bush vnitřní klid z víry. „*První debata se odehrála v Bostonu. Ze skladiště v zákulisí jsem volal Kirbyjona Caldwell a po telefonu jsme se spolu pomodlili. Kirbyjon žádal Všemohoucího, aby mi dal sílu a moudrost. Jeho hlas mě tak uklidňoval, že jsem udělal z modlení s Kirbyjonem po telefonu tradici před důležitými událostmi až do konce kampaně, ale i během prezidentského období*“ (tamtéž: 75). Konečný výsledek voleb byl překvapením, teprve počtvrté v historii se stalo, že poražený kandidát získal v součtu více hlasů než vítěz, a přesto měl méně hlasu volitelů (předtím k tomu došlo v letech 1824, 1876 a 1888). O budoucím prezidentovi země v konečném důsledku rozhodl rozdíl pár stovek hlasů na Floridě, tedy ve státě, kde byl guvernérem Jeb Bush (Coakley 2008). Přepočítávání hlasů se protáhlo až do prosince a konečný výsledek voleb musel oznámit Nejvyšší soud, jenž přisoudil vítězství Georgi Bushovi, z kterého se stal 43. prezident USA.

4. Vymezení analytického rámce a operacionalizace

Cílem této práce je analyzovat prezidentské projevy George W. Bushe optikou sociálního, přesněji modernisticko-lingvistického konstruktivismu. Zároveň se autor snaží zodpovědět výzkumnou otázku, zda se objevují v projevech George Bushe, týkající se války v Afghánistánu, odkazy na prezidentovu víru v boha

v počtu, který by indikoval vliv náboženství na politická rozhodnutí ohledně této problematiky?

Autor proto zvolil pro reflexi zkoumaných prezidentských projevů kvalitativní obsahovou analýzu, jelikož se jedná o jeden z nejčastěji využívaných analytických přístupů v oblasti politické komunikace. Výsledky svého výzkumu pak podrobí jazykové interpretaci s důrazem na možný zahraničně-politický přesah. Autor si je vědom možných rizik a nedostatků, které jsou spojené s kvalitativní obsahovou analýzou, a proto jsou v následující kapitole obsaženy, krom získaných dat i citace a útržky z projevů, ve kterých zazněly zvolené proměnné, jež pomohou čtenářům lépe pochopit význam a obsah jednotlivých slov tak, jak je George Bush přednesl. Autor je přesvědčen, že tak nejlépe osvětlí daný jev a dosáhne cílů této práce. V následující podkapitole je analýza blíže popsána.

4.1 Analytický rámec

Pro rozbor politických projevů jsou zásadní dva komplementárně propojené přístupy – kvalitativní a kvantitativní, z nichž každý má své klady a zápory. Hermeneutická textová analýza spadá do kategorie kvalitativních metod. Její primární výhodou je hloubka zkoumání a důkladný rozbor zkoumaného jevu. Helmut Scherer vytýká této konkrétní analýze neschopnost eliminovat vysokou míru subjektivity každého výzkumníka. Díky tomu se mohou různí odborníci dobrat různým závěrům, ačkoliv zkoumaný jev se nemění. Naproti tomu kvantitativní analýza je vysoce strukturovaný a selektivní proces a s tím spojený vysoký stupeň ověřitelnosti, čímž se od hermeneutické analýzy výrazně odlišuje. Každý krok podléhá jasně definovaným pravidlům. Další výhodou je možnost zpracování výrazně většího počtu textů, než dovoluje kvalitativní analýza (Scherer 2004: 29–31). Obsahová analýza (*content analysis*) vznikla ve 30. letech 20. století a za její zakladatele jsou považováni Paul Lazarsfeld a Harold Lasswell. Velkým boom nastal v souvislosti se vstupem USA do bojů druhé světové války, kdy byl Lasswell požádán americkou vládou, aby zkoumal nepřátelskou propagandu. Vědeckou obcí začala být přijímána o několik let později díky publikaci Bernarda Berelsona *Content analysis in communication*

research z roku 1952. Sám Berelson ji využíval primárně pro sociální vědy, až později se další vědci rozhodli vyzkoušet možnost zkoumat obsah textových a verbálních projevů a možnost využití se rozrostla do historických a politických věd (Prasad 2008: 173).

4.2 Operacionalizace

Jak již bylo předesláno v úvodu, analytická část je rozdělena do pěti kategorií. V každé z těchto kategorií jsou aplikovány jiné kódovací proměnné (klíčová slova) tak, aby byla zajištěna co možná největší komplexnost výsledků. Zároveň je však nezbytné zmínit, že zvolené kategorie nejsou jednoznačně ohraničené a navzájem se prolínají. To dokazuje i ustálené spojení „*God bless America*“ jež zakončuje většinu slavnostních řečí význačných amerických politiků. Toto konstatování neznamena v přeneseném slova smyslu pouze důkaz o víře ve vyšší bytost, nýbrž i přesvědčení, že tato vyšší bytost má zvláštní vztah ke Spojeným státům, což tento stát a potažmo jeho národ činí nadřazené všem ostatním.

Autor si za pětici kategorií vybral následující:

- Víra v existenci boha
- Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa
- Víra ve správnost svého (prezidentova) jednání
- Démonizace nepřítele
- Vedení války ve jménu boha

Zvolená pětice není nahodilá. Víra v boha je nezbytným předpokladem této práce, tudíž je zahrnuta do seznamu na prvním místě. Druhá kategorie vychází z podstaty tzv. občanské náboženství, které hraje v americkém prostředí zásadní roli, a jehož koncept rozvinul v 60. letech minulého století Robert N. Bellah, který ve svém článku z roku 1967, kde zkoumá Kennedyho inaugurační projev, explicitně píše, že samotná podstata Američanů, a není důležité, zda se jedná o jednotlivce, nebo celý kolektiv, je spjatá s přesvědčením (vírou), že plní boží vůli na Zemi. Toto přesvědčení pochází od prvních osadníků v Severní Americe a je předáváno dalším generacím až do současnosti (Bellah 1967: 5). S druhou kategorií je silně spjatá třetí, která jde ještě o stupeň

dál a ztotožňuje boží vůli konkrétně s prezidentovým jednáním. Inspirací pro zahrnutí této proměnné bylo několikero veřejných prohlášení George Bushe, ve kterých zřetelně dával najevo, že všemohoucí bůh skrze něho promítá svá přání (Harris: 2003, The Economist: 2004, McAskill: 2005). Démonizace nepřítele je pak myšlena doslovně, tj. že teroristé jsou popisováni jako zosobněné zlo, připodobňováni k temnotě, jež může být poražena pouze „rytíři dobra“ vedenými armádou Spojených států. Tato jasně vymezená dichotomie se opět částečně prolíná s předchozími proměnnými a je de facto rozšířením druhé kategorie, již však úžeji vymezuje a specifikuje. Poslední a nejdůležitější kategorií je hypotéza, jež z afghánské intervence činí moderní křížovou výpravu 21. století. Autor si je vědom, že formulace náboženské války je v kontextu této práce nadnesená, ale její zahrnutí má význam zcela opačný, než předcházející teze. Zatímco autor předpokládá u prvních čtyř kategorií jejich potvrzení, či částečné potvrzení, u páté očekává výrazně nižší frekvenci zvolených slov. Pokud k tomu skutečně dojde, bude kladně zodpovězena výzkumná otázka, zároveň však bude jisté, že kabinet prezidenta Bushe se v případě Afghánistánu choval politicky zcela racionálně, neboť příčinu intervence je možné vysvětlit z vojensko-strategicko-bezpečnostního hlediska.

4.3 Výběrový soubor a klíč

Základní postup u obsahové analýzy podle Denise McQuaila (2009: 375), který je využit i v této práci, je následující:

- 1) Zvolit vzorek obsahu.
- 2) Vytvořit relevantní rámec kategorií vztahujících se k účelu zkoumání.
- 3) Zvolit jednotku analýzy obsahu.
- 4) Pomocí počítání frekvence zvolených jednotek obsahu zmiňovaných v relevantních tématech umístit obsah do připraveného rámce.
- 5) Vyjádřit výsledky jako celkovou skladbu vybraného vzorku obsahu podle frekvence výskytu hledaných referencí.

Pro svou analýzu si autor zvolil projevy George Bushe, jejichž hlavním tématem byl Afghánistán. Během doby v úřadu se prezident Bush konstantně zmiňoval o Afghánistánu a skupině Al-Káida, často se však jednalo pouze

o shrnutí faktů, odkaz, či připomínku. Podmínkou pro zahrnutí daného projevu do analýzy je obsah, jenž se musí týkat událostí 11. září, boje s terorem, či Afghánistánu. Pokud se v jakémkoliv projevu prezident o některém z těchto jevů zmínil, ale hlavní tezí není nesouvisející téma (viz volby, státní svátky, výročí, atd.), není takový projev brán v potaz.

Za časový rámec si autor zvolil období počínající 11. zářím 2001, tedy neformálním vyhlášením války Spojeným státům ze strany Al-Káidy a končící 31. prosincem téhož roku, kdy byla dobytá spojeneckými vojsky města Kábul, Kunduz, situace se stabilizovala v Kandaháru a zároveň byla naprosto rozprášena základna Al-Káidy v jeskynním komplexu Tora Bora. Válečná operace Trvalá svoboda a boj proti terorismu pokračuje i v současnosti (březen 2015), ale koncem roku 2001 drtivá vojenská převaha USA nad teroristy vedla ke stabilizaci v regionu, jenž vyvrcholila v říjnu 2004 svobodnými prezidentskými volbami a k nastolení demokratického režimu (Baylis, Wirtz a Gray 2003: 252). Dalším důvodem, proč byl zvolen konec roku 2001 za konec časového rámce této práce, je i postupný politický odklon prezidenta USA od Afghánistánu v tomto období a postupná koncentrace politických a vojenských sil na Irák.

Projevy, které jsou v práci analyzovány, jsou uloženy na webových stránkách Bílého domu, které zmrazily svůj obsah z prezidentského období G. W. Bushe, a tak slouží jako nejpřesnější a nejserióznější zdroj. Pro tuto práci relevantní projevy se nacházejí v kategoriích Afghánistán, národní bezpečnost a obrana. Z desítek dokumentů za dané časové období splňuje definici projevu 47, nicméně jeden projev lokalizovaný v národní bezpečnosti se týkal oslav Kolumbova dne a nemá s tematikou Afghánistánu nic společného, čili byl z další analýzy vyřazen. Ze zbylých 46 projevů se každý dotýká 11. září, terorismu, či Afghánistánu. Je třeba brát v potaz, že výsledky analýzy jsou zkresleny, neboť obsahová rozsáhlost značně kolísá, stejně jako se lišilo posluchačstvo, neboť jsou obsaženy např. rádiové projevy k národu, stejně jako projevy k oběma komorám Kongresu, či hasičům a policistům operujících v troskách Světového obchodního centra. Stane-li se někdy, že v projevu nezazní žádná, či jen několik málo ze zvolených proměnných, může to být způsobeno menším rozsahem projevu a stejně tak v opačném případě.

4.4 Plán kódování

Nezbytným krokem v kvantitativní obsahové analýze je tzv. kódování, což je dle definice praktický úkon při němž mediované obsahy, které chceme analyzovat, identifikujeme a zaznamenáváme formou kódů. Je naprosto nezbytné, aby byla kódovací jednotka (slovo, sousloví, odstavec, projev, ...) jasně vymezena a ohraničena. Postup aplikovaný na první jednotku pak musí být nezbytně striktně dodržován u všech dalších, aby byla zajištěna spolehlivost výsledků. V práci platí, že čím menší je zvolená jednotka, tím preciznější bývají výsledky šetření (Scherer 2004: 38–41).

Autor si za kódovací jednotku zvolil projevy prezidenta Bushe. I proto je prvně nezbytné definovat projev. Český jazyk rozlišuje mezi proslov a projev, kdy první jmenovaný je méně formální, přátelštější a určený menšímu publiku, zatímco druhý je ve své podstatě hodnotící úvahou bez citového zabarvení a jenž hodnotí skutečnost a ukazují směr jednání. Projev se jako rétoricko-slohový útvar dělí na úvod, stať a závěr a každý řečník by se měl držet předepsané linie (Ústav pro jazyk český 2011). Slohové ohraničení, za které se chápe v úvodu pozdrav obecnstvu a v závěru rozloučení, použije autor i v kódování, kdy pozdrav a rozloučení ohraničují jednu kódovací jednotku. Otázka validity projevu byla popsána v předchozí podkapitole. Pro identifikaci jsou použity následující proměnné: datum projevu, název projevu a odkaz na transkripci projevu. Ty jsou nezbytné k jejich dohledání a možnosti si zde ověřit zjištěná data.

5. Kvantitativní obsahová analýza

V této části autor analyzuje prezidentovy projevy tak, jak to bylo popsáno v předchozí kapitole. Je nutno však brát v potaz vysokou pravděpodobnost, že zahrnuté projevy nebyly napsány zcela, či dokonce vůbec prezidentovou rukou, čehož si je autor vědom. I zde však platí stejný přístup, který byl aplikován u pamětí George Bushe – jak paměti, tak projevy podléhají schválením prezidenta, předtím než jsou zveřejněny, čili ačkoliv nemusí být jejich autorem, jejich přednesem dal jasně najevo, že s jejich obsahem souhlasí a ztotožňuje se s ním.

Tato kapitola se dělí na pět podkapitol, z nichž každá pojímá jednu kategorii analýzy. Obsahem podkapitoly je vždy tabulka zahrnující proměnné a jejich výskyt v projevech, časovou osu projevů, kde čtenář vidí oscilaci zvolených proměnných v čase a nakonec přeložené výňatky a citáty z projevů, kde zazněla klíčová slova. Jelikož se překladem z originálu ztrácí a komprimuje obsahové sdělení je v poznámkách pod čarou vždy vložena anglická transkripce.

5.1 Víra v boha

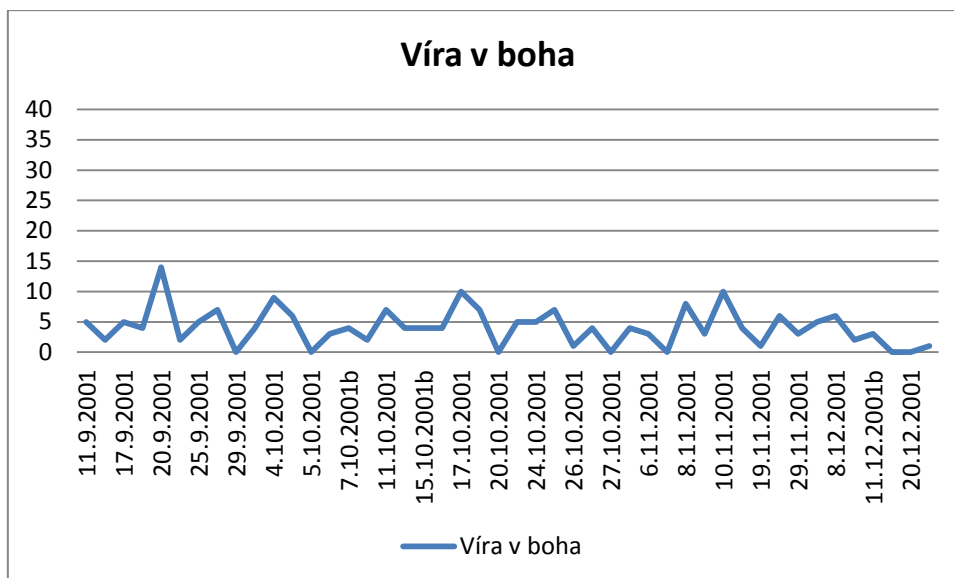
Američtí prezidenti, narážejí-li ve svých řečech na spirituální otázky a otázky víry, vždy se vyhýbají slovům, jež by se vztahovaly ke konkrétním církvím a náboženstvím. Ve všech veřejných projevech amerických politiků se už od dob George Washingtona jen zřídka vyskytují pojmy jako Ježíš, syn boží, nebo spasitel, neboť evokují pouze křesťanskou víru. Proto se objevují slova, která lze chápat v obecném významu a za něž si dokáže každý posluchač dosadit svou představu. Za proměnné byla v této kategorii vybrána následující slova *God* (Bůh), *faith* (víra), *Almighty* (všemohoucí), *Lord* (Pán) a slovesa a jejich odvozeniny *to pray* (modlit), *prayer* (modlitba) a *to believe* (věřit)¹¹, *belief* (víra). Počty proměnných zaznamenaných ve 46 zkoumaných projevech jsou vypsány v následující tabulce.

Tabulka 1: Víra v boha

Proměnná	Výskyt	Ø počet proměnných/projev
God	60	1,30
Bless	49	1,07
Faith	37	0,80
To Pray/Prayer	30	0,65
To Believe/Belief	5	0,11
Almighty	4	0,09
Lord	2	0,04

Zdroj: autor

¹¹ Pouze ve vztahu k víře v existenci vyšší bytosti, či jejího zásahu do průběhu děje.

První dvě proměnné jsou na sebe těsně vázány v již zmíněné frázi: *God Bless America*. Přesto se slovo *bůh* vyskytlo v jedenácti případech bez slovesa *žehnat*. Z důvodů rozsahového omezení této práce zde nebudou analyzována všechna slovní spojení, ve kterých zaznělo slovo *bůh*, neboť dle stejného klíče, by bylo nutno postupovat i v dalších zvolených kategoriích, kde se ale počet některých proměnných pohybuje v číslech vyšších než sto, díky čemuž není možné je všechny detailněji popsat. Proto bude vybráno několik zástupců, kteří nejlépe doloží myšlenky a záměry prezidenta.

První prezidentova zmínka o bohu, kterou autor vybral, nejen, že jasně dokládá jeho víru v nadpozemskou bytost, ale naznačuje v ní i vlastní přesvědčení, že tato bytost je všudypřítomná a zajímá se o lidské dění ve světě, čili je bohem teistickým: „*Průběh tohoto konfliktu není znám ale jeho výsledek je jistý. Svoboda a strach, spravedlnost a krutost, byli spolu vždy ve válce a my víme, že Bůh není mezi nimi neutrální.*“¹² Druhý zvolený citát je o téměř dva měsíce mladší a George Bush při něm promlouval k absolventům vojenské univerzity v Jižní Karolíně. Zde se výrok do určité míry překrývá s pátou kategorií a to jak zvoleným slovem „*stezka*“, tak poslední větou, kde zmiňuje boha jako jednu z příčin, pro kterou USA vedou válku v Afghánistánu: „*Vím, že absolventi Citadely vrátí důvěru Americe, armádě a této skvělé instituci. Slovy vaší školní*

¹² „The course of this conflict is not known, yet its outcome is certain. Freedom and fear, justice and cruelty, have always been at war, and we know that God is not neutral between them“ (Bush 2001d).

písňe, půjdete, kudy jste vždy kráčeli – stezkami, jež nám ukázali naši otcové. Mír, Čest, Bůh a Země – za ně budeme bojovat.“¹³

Víra (*faith*) se v projevech objevuje v mnoha významech. Ať už jako nezbytné substantivum k adjektivům křesťanská, muslimská, židovská, či v obecně platných výrocích, že USA jsou zemí mnoha věr. Pro práci podstatné jsou však zmínky konkrétně aplikované na boj s terorismem a huntingtonovské pojetí střetu civilizací. „*Myslím, že nejlepší způsob jak zaútočit – jak se vyrovnat s útokem z 11. září, je bojovat se strachem přátelstvím, bojovat se strachem s nadějí, připomínat lidem na celém světě, že máme více společného, než si myslí, že sdílíme základní hodnoty – důležitost rodiny, víry a přátelství.*“¹⁴ Častěji se však pojem víry vyskytuje v pozitivní konotaci, jako spojující prvek napříč národy, které bojují proti teroru: „*Napříč světem, lidí silné víry, každé víry, zavrhnou vraždu nevinných*“¹⁵, nebo „*Jak víte, již dříve jsem v slzách řekl, že vidím příležitost. A věřím, že má víra mě učí, že ze zla může vzejít dobro.*“¹⁶

Modlitba a sloveso modlit se jsou poslední ze silněji zastoupených proměnných v této kategorii a to 30 zmínkami. Další proměnné se v projevech vyskytovaly sporadicky. Prezident využívá verbum modlit se (*to pray*) někdy ve formě žádosti směřované na posluchačstvo, kdy vyzývá ke kolektivnímu modlení se za oběti teroristických útoků: „*(...) a nakonec, prosím, modlete se za oběti teroru a jejich rodiny, za ty v uniformách a za naši skvělou zemi. Modlitba nás utěšila v zármutku a pomůže nás posílit před naší cestou, jež nás čeká,*“¹⁷ většinou však působí jen jako prostý popis děje: „*Občané společně přišli, aby se pomodlili, darovali krev, vyvěsili naši národní vlajku.*“¹⁸ Zajímavé je, že až na výjimky se prezident Bush zdržuje výrazu „já se modlím“. Takovou

¹³ „I know the graduates of the Citadel will bring credit to America, to the military, and to this great institution. In the words of your school song, you will go where you've always gone -- "in the paths our fathers showed us. Peace and Honor, God and Country -- we will fight for thee" (Bush 2001ac).

¹⁴ „I think the best way to attack -- to handle the attacks of September the 11th is to fight fear with friendship; is to fight fear with hope; is to remind people all around the world we have much more in common than people might think; that we share basic values -- the importance of family, and the importance of faith, and the importance of friendship“ (Bush 2001s).

¹⁵ „Throughout the world, people of strong faith, of all faiths, condemn the murder of the innocent“ (Bush 2001q).

¹⁶ „You know, I said early on that through my tears I see opportunity. And I believe my faith teaches that out of evil can come good“ (Bush 2001r).

¹⁷ „And finally, please continue praying for the victims of terror and their families, for those in uniform and for our great country. Prayer has comforted us in sorrow and will help strengthen us for the journey ahead“ (Bush 2001d)

¹⁸ „Citizens have come together to pray, to give blood, to fly our country's flag“ (Bush 2001b).

výjimkou je část projevu ze 7. října: „*Vrchní velitel (označení pro amerického prezidenta, pozn. autora) posílá syny a dcery Ameriky do bitvy v cizí zemi pouze po dlouhém zvažování a mnoha modlitbách.*“¹⁹

Další zvolené proměnné byly zmíněny v nízkém počtu a jejich relevance je tak poměrně nízká. Jedná se o slova víra (*belief*), Všemocný (*Almighty*) a Pán (*Lord*) a sloveso věřit (*to believe*). Ve zkoumaném vzorku projevů se nevyskytuje fráze „věřím v boha“, ale místo toho využívá nepřímých odkazů: „*Věřím, že se zločinci přepočítali, když napadli Ameriku.*“²⁰ popř. „*Věřím v silné odhodlání amerického lidu. Věřím, že dobro triumfuje nad zlem. A věřím v odvážná srdce vojáků Spojených států.*“²¹ Všemocný plnilo ve zvolených projevech pouze formu adjektiva k substantivu bůh, ačkoliv se může vyskytovat i samostatně: „*Mnoho Američanů nejrůznějších náboženství klečí na kolenou a modlí se k všemocnému Bohu.*“²² Nízký výskyt pojmu Pán (*Lord*) je podle autora způsoben odlišného pojetí Pána v americkém prostředí, kdy je synonymem pro Ježíše Krista, nikoliv boha. To už ale v Američanech evokuje vyzdvihování křesťanské víry, což by sebou jistě přineslo negativní ohlasy. Proto se George Bush omezil na neutrální výraz bůh, spíše než na označení Pán. Obě zmínky tohoto slova v projevech jsou pak plně shodné a referují o účastnících letu 93, kteří přemohli teroristy a s letadlem havarovali: „*Naši předci by salutovali novodobé oběti hrdinných pasažérů letu 93, kteří, poté co odrecitovali modlitbu Páně, řekli ‚udělejme to‘ a zaútočili na únosce, havarovali s letadlem a tím pravděpodobně zachránili tisíce životů tady na zemi.*“²³

5.2 Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa

Druhá kategorie je v těsném svazku s první s tím rozdílem, že víra jednotlivce v boha je rozšířena o přesvědčení, že tento bůh je poután silnou

¹⁹ „A Commander-in-Chief sends America's sons and daughters into a battle in a foreign land only after the greatest care and a lot of prayer“ (Bush 2001j).

²⁰ „I believe the evildoers miscalculated when they struck America“ (Bush 2001e).

²¹ „I believe in the strong resolve of the American people. I believe good triumphs over evil. And I believe in the fearless hearts of the United States military“ (Bush 2001ab).

²² „There are many Americans on bended knee from all different religions, praying to an almighty God“ (Bush 2001h).

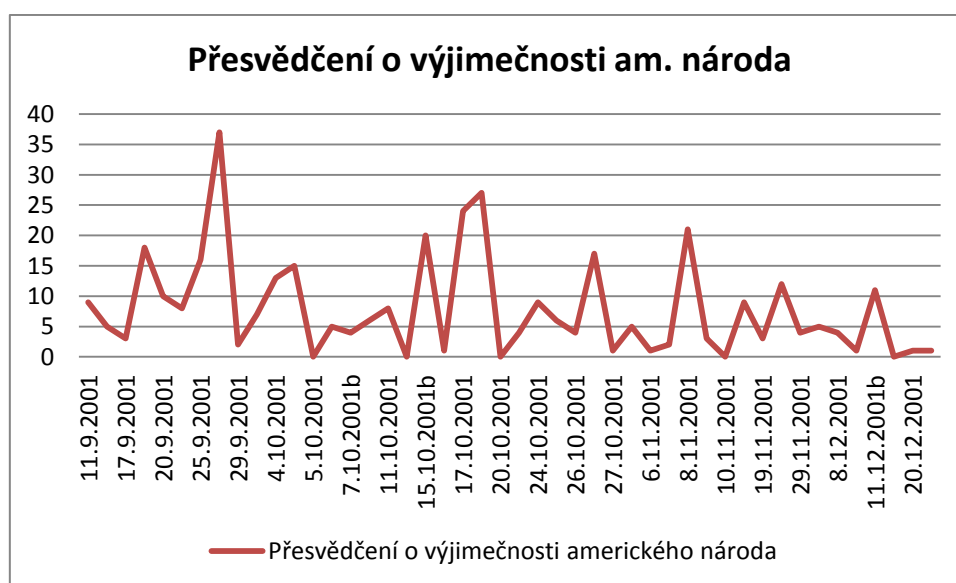
²³ „Our forefathers would salute the modern day sacrifice of the brave passengers on Flight 93, who, after reciting the Lord's Prayer, said, "let's roll," and stormed the hijackers, taking the plane down and probably saving thousands of lives on the ground“ (Bush 2001n a Bush 2001y).

vazbou k prezidentovu národu. Za proměnné bylo v této kategorii vybráno slovo *nation* (národ) a k němu se vztahující adjektiva *great*, či *greatest* (velký, skvělý, největší), *strong* či *strongest* (silný, nejsilnější), *best* (nejlepší), *chosen* (vyvolený), sloveso *to lead* (vést), kde jako tatáž proměnná byly považovány jeho odvozeniny *leader* a *leadership* (vůdce, vůdcovství).

Tabulka 2: Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa

Proměnná	Výskyt	Ø počet proměnných/projev
Nation	189	4,11
Great(est)	86	1,87
Strong(est)	51	1,11
To lead/Leader/Leadership	19	0,41
Best	17	0,37
Chosen	0	0,00

Zdroj: autor

Slovo národ bylo Georgem Bushem nejčastěji zmiňováno nejen v dané kategorii, ale ze všech zvolených proměnných byla zmiňována nejčastěji (189 případů). Aby bylo toto slovo započítáno, muselo se vztahovat pouze k americkému národu, v jakémkoliv jiném případě, nebylo zahrnuto. Národ obecně velice rezonuje prezidentskými projevy a ze 46 vzorků chyběl pouze v devíti případech. Pokaždé a celkem logicky se objevuje s veskrze pozitivními přídavnými jmény: „*Tento národ je jednotný. Tento národ je odhodlaný. Tento*

*národ porazí teror, ať už na něj narazí kdekoliv na planetě*²⁴ či *„Tento národ je odhodlán bránit svobodu proti každému teroristovi kdekoliv na světě. Je to odhodlaný národ a my jsme silný národ. Jsme národ založený na skvělých hodnotách.*²⁵

Adjektivum velký, potažmo skvělý (*great*), či jeho 3. stupeň největší (*greatest*) se většinou pojí právě se slovem *nation*. *„Toto je skvělá země. Je to skvělá země, protože naši lidé jsou tak důstojní, silní a soucitní.*²⁶ popř. *„Je to pro mě neskutečná pocta, být velitelem tak silné skupiny, zastupující americké občany, skupiny mužů a žen, kteří by mohli dělat něco dočista jiného, ale kteří se rozhodli, že budou sloužit té nejlepší zemi na povrchu Země*²⁷ a stejné významové poselství jako *God bless America* nese i *„Nechť Bůh chrání tuto skvělou zem.*²⁸ V několika případech však jako předmět popisuje podstatu Američanů. *„Svět sleduje skvělou zem zvanou Amerika a ptá se: Co udělají? Co Američané udělají. A to co viděli, je to nejlepší z Ameriky. Viděli vedení, viděli odvahu a stejně tak důležitě, viděli i soucit.*²⁹ Stejným případem je pak přídavné jméno silný (*strong*), které se opět vždy vztahuje k americkému národu, nebo americké armádě: *„Amerika zůstane pevně stát. Jiní se vyčerpají a unaví, tomu rozumím. Ale ne náš národ. Ostatní budou kritizovat, ale ne náš národ. Ostatní se stanou netrpělivými, ale ne tento skvělý národ. My budeme stát pevně a nepřestaneme, dokud nedosáhneme svého poslání. Doufáme, že nás budou všichni následovat, ale pochodujeme dál.*³⁰

²⁴ „This nation is strong. This nation is united. This nation is resolved. This nation will defeat terror wherever we find it across the globe“ (Bush 2001o).

²⁵ „This is a nation that's determined to defend freedom from any terrorist, anyplace in the world. This is a determined nation, and we're a strong nation. We're a nation based upon fabulous values“ (Bush 2001f).

²⁶ „This is a great land. It's a great land, because our people are so decent and strong and compassionate“ (Bush 2001c).

²⁷ „It is an incredible honor for me to be the leader of such a strong team, on behalf of the American people -- a team of men and women who could be doing something else, but have decided, I want to serve the greatest land on the face of the Earth“ (Bush 2001m).

²⁸ „May God protect this great land“ (Bush 2001o).

²⁹ „The world watches the great country called America, and they say: What will they do? What will Americans do? And what they've seen is the best of America. They've seen leadership, they've seen courage, and as importantly, they've seen compassion“ (Bush 2001c).

³⁰ „America will stand strong. Others will tire and weary; I understand that. But not our nation. Others will second-guess, but not our nation. Others will become impatient, but not this great nation. We will stand firm, and stand strong until we've achieved our mission. We hope everybody follows, but we're marching on“ (Bush 2001f).

Vést (*to lead*) a vedení (*leadership*) rezonovalo projevy výrazněji, než jak udává zmíněný počet v tabulce. Relevantní pro práci jsou však pouze ve spojení s bojem proti terorismu a ve vztahu k dalším státům, zapojených do tohoto boje: „Vím, že tu časem budou frustrované národy, neboť vedeme jiný druh bitvy. Ale my se neunavíme. Toto je národ, jenž se odhodlal povstat jako jeden, ne pouze proto, aby ve světě šířil dobrou vůli, ale aby našel teroristy, tam kde žijí, a kde se skrývají, i ty, kteří je ukrývají, a přivedl je před spravedlnost. Nastal čas. Nastal čas, aby tento skvělý národ vedl.“³¹ „Budu prosazovat doktrínu, která říká, že pokud poskytnete přístřeší teroristovi, jste stejně tak vinní, jako oni. To je naše poslání. Toto je čas pro náš národ, aby vedl celý svět, a přesně to uděláme. A musíme to dělat odvážně a silně a rozhodným způsobem. My nezakolísáme.“³² Vedení koalice států je často popisováno jako nezbytnost, jelikož tato pozice USA je nezastupitelná: „Amerika se chopila vedení, stala se obráncem svobody a přebírá zodpovědnosti, které můžeme nést pouze my (...) Kurz, který držíme, má hluboké důsledky pro mnoho národů. Pokud Amerika zakolísá, svět ztratí odvahu. Pokud Amerika vede, svět svou odvahu ukáže. Amerika povede svět k míru.“³³

Poslední vybraná proměnná, která se v projevech objevuje, je přídavné jméno nejlepší (*best*). To plní stejnou funkci jako *great* a dalo by se říci, že v angličtině se v daném kontextu jedná o synonymum: „Starosta, guvernéri, všichni Newyorčané ukázali to nejlepší z amerických hodnot celému světu, jenž je sledoval, jak se náš národ zachová.“³⁴ Překvapivé bylo pro autora zjištění, že se v dané kategorii nevyskytuje jasný důkaz, jenž by dal najevo přesvědčení nejen o výjimečnosti, ale přímo vyvolenosti amerického národa a to variace

³¹ „I know there will be some nations that will become frustrated over time because we're fighting a different kind of campaign. But we won't weary. This is a nation that has determined, made a determination to rise up in a united way; to not only spread goodwill around the world, but to find terrorists where they may live and may hide, and those who harbor them, and bring them to justice. Now is the time. Now is the time for this great nation to lead“ (Bush 2001i).

³² „I will enforce the doctrine that says that if you house a terrorist, you're just as guilty as the terrorists themselves. This is our calling. This is our nation's time to lead the world, and we're going to do that. And we must do so in a bold and strong, and determined fashion. We will not waver“ (Bush 2001h).

³³ „America took the lead, becoming freedom's defender and assuming responsibilities that only we could bear (...) The course we follow is a matter of profound consequence to many nations. If America wavers, the world will lose heart. If America leads, the world will show its courage. America will never waver. America will lead the world to peace“ (Bush 2001ac).

³⁴ „The Mayor, the Governors, all New Yorkers, have demonstrated the very best American values to a world that has been watching to see how our nation would react“ (Bush 2001c).

slovesa být vyvolen (*be chosen*). Přestože se o USA hovoří i ve vysokých politických kruzích jako vyvoleném národu v otázkách národní bezpečnosti a boji s terorismem, nebyla tato proměnná přítomna. Vysvětlení může spočívat právě ve významu, které sebou verbum *be chosen* nese. Indikovalo by totiž jasný záměr prezidenta dát najevo, že odehrávající se boj je motivován nábožensky a nejde tedy o nápravu teroristického činu a přivedení viníků před spravedlnost, ale o střet křesťanství a islámu. Takové prohlášení (byť nepřímé) by sebou přineslo závažné politické konsekvence, které by nebyly v daném období pro Bushovu administrativu vůbec příznivé.

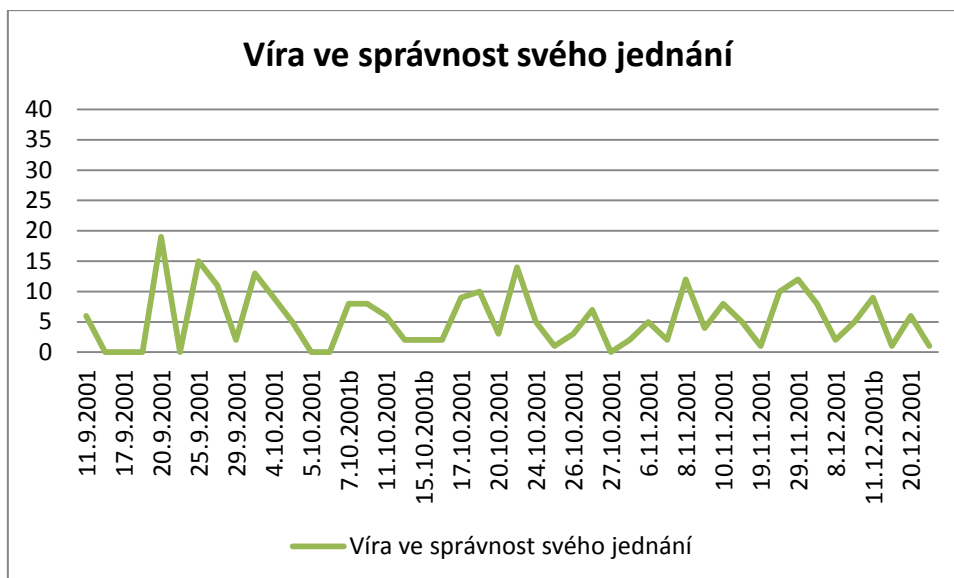
5.3 Víra ve správnost svého jednání

Třetí kategorie se částečně prolíná se čtvrtou a navazuje na druhou. Důvodem, proč byla zahrnuta do analýzy, je nesporná komplementární provázanost jak se zahraniční politikou, tak vírou v boha, jak byla prezentována v první kategorii. Za proměnné byla v této kategorii vybrána slova *freedom* (svoboda), *just*, *justice* (spravedlnost) a *justified* (ospravedlnitelné), *right* (právo) a *righteousness* (spravedlnost) a *moral*, či *morality* (morální, morálka).

Tabulka 3: Víra ve správnost svého jednání

Proměnná	Výskyt	Ø počet proměnných/projev
Freedom	141	3,07
Just/Justice/Justified	78	1,70
Right/ Righteousness	27	0,59
Moral/Morality	7	0,15

Zdroj: autor

Svoboda je po národu druhou nejčastěji zmiňovanou proměnnou. Otázka svobody je pro prezidenta nesmírně důležitá, ale zároveň ji vnímá dvojznačně. V prvním případě je pro něj důvodem, proč byly na Spojené státy podniknuty teroristické útoky: *„Nenávidí to, co vidí v této místnosti: demokraticky zvolenou vládu. Jejich vůdcové jsou samozvaní. Nenávidí naše svobody: naši svobodu náboženství, naši svobodu projevu, naši svobodu volit, shromažďovat se a nesouhlasit mezi sebou (...) Svoboda a strach jsou spolu ve válce. Pokrok lidské svobody, ten obrovský úspěch naší doby a velká naděje pro všechny časy, nyní závisí na nás.“*³⁵ Ve druhém případě je pak silně přesvědčen, že právě díky těmto svobodám USA v probíhající boji zvítězí, neboť právě ty jim dávají morální převahu: *„Nepřítel bude poražen, neboť tento národ je silný a jednotný. Nepřítel bude poražen, neboť tento národ stojí proti zlu. Nepřítel bude poražen, neboť chápeme, že bojujeme za naše svobody. Nepřítel bude poražen, neboť chápeme, že to, co děláme dnes, ovlivní, zda naše děti, nebo vnoučata budou vyrůstat ve svobodné společnosti a svobodném světě.“*³⁶ Svoboda rezonuje projevy

³⁵ „They hate what they see right here in this chamber: a democratically elected government. Their leaders are self-appointed. They hate our freedoms: our freedom of religion, our freedom of speech, our freedom to vote and assemble and disagree with each other (...) Freedom and fear are at war. The advance of human freedom, the great achievement of our time and the great hope of every time, now depends on us“ (Bush 2001d).

³⁶ „This enemy will be defeated because this nation is strong, and this nation is united. This enemy will be defeated because this nation won't stand for evil. This enemy will be defeated because we understand we fight for our very freedoms. This enemy will be defeated because we understand that what we do today will determine whether our children and our grandchildren can grow up in a free society in a free world“ (Bush 2001v).

i jako předmět boje, kvůli kterému Spojené státy vstoupily do války. USA tu pak reprezentují ochránce svobod a velitele koalice států se stejným směřením: „*Také bych rád promluvil o bitvě, které čelíme, tažením na ochranu svobody, ochota amerického lidu nejen napravit způsobené škody, ale i ochota našeho národa stát jednotně, říci nahlas a jasně, že svoboda odolá, že můžete zničit naše budovy, ale nedokážete srazit našeho ducha, proto jsme silní a jednotní v otázce svobody nejen zde v Americe, ale na celém světě*“³⁷ a „*V boji svobody proti strachu je výsledek jistý. Hovoříme za společnou naději lidstva – žít jak si zvolíme, řídit se svou vírou, budovat lepší životy pro ty, jež nás následují.*“³⁸

Spravedlnost (*justice*) a právo (*right*) jdou ruku v ruce s otázkou svobody a často zazní společně v jednom odstavci, či jedné větě. Použití těchto slov v projevech má dle autora evokovat pocit u obyvatel, že dříve, či později dojde k nápravě křivd napáchaných dne 11. září a obnově statu quo: „*My je najdeme (teroristy, pozn. autora). A pokud se skrývají, tak je vykouříme. A přivedeme je před spravedlnost. A nepřivedeme před spravedlnost pouze je, přivedeme i ty, kteří je ukrývali, kteří jim dávali najíst, kteří je podporovali,*“³⁹ nebo „*Děláme velký pokrok v otázce práva. Naše úsilí je směřováno pouze na teroristy a vojenské cíle, neboť – na rozdíl od našich nepřátel – my si ceníme lidského života.*“⁴⁰ Další zvolené citáty se již prolínají se čtvrtou kategorií a daly by se použít i pro prokázání úmyslné demonizace nepřítele: „*Jdeme dál za tím, co je správné.*“⁴¹ a „*Jsme jednotní. Lidé každého vyznání, každého náboženství, všech oblastí naší země jsou jednotní ve společné snaze vymýtit zlo všude,*

³⁷ „I also want to talk about the battle we face, the campaign to protect freedom; the willingness of the American people to not only repair the damage done, but the willingness of our nation to stand united, to say loud and clear that freedom will stand; that you can tear down our buildings, but you can't tear down our spirit; that we're strong and united in the cause of freedom not only here in America, but all around the world“ (Bush 2001g).

³⁸ „In the struggle of freedom against fear, the outcome is certain. We speak for the common hopes of mankind -- to live as we choose, to follow our faith, to build better lives for all who follow us“ (Bush 2001q).

³⁹ „We're going to find them. And if they're hiding, we're going to smoke them out. And we'll bring them to justice. And not only will we bring them to justice, we will bring those who harbor them, who hide them, who feed them, who encourage them, to justice“ (Bush 2001e).

⁴⁰ „And we're making good progress in a just cause. Our efforts are directed at terrorist and military targets because -- unlike our enemies -- we value human life“ (Bush 2001w).

⁴¹ „We're marching on to do what's right“ (Bush 2001f).

*kde ho najdeme. Je to správná věc. Je to správný kurz našeho národa a světa a já vám všem chci za to poděkovat.*⁴²

Méně využívanou proměnnou než předchozí je pak morálka (*morality*), či adjektivum morální (*moral*) dávané do souvislosti s americkou intervencí v Afghánistánu. Jediný takový případ, kdy je morálka vztažena na Spojené státy, je z 11. prosince: „*Valná většina zemí je nyní na stejné straně morálního a ideologického dělení. Přistupujeme stejně ke každému národu, který si zvolí zákonnou změnu nad chaotickým násilím – každému národu, který si cení míru, bezpečí a nevinného života.*“⁴³ V ostatních případech pak prezident zmiňuje morálku jen jako absentující vlastnost u teroristů: „*V roce 2001 se vynořil nepřítel, který zavrhuje všechny meze práva, morálky a náboženství*“⁴⁴ a „*Spatřili jsme nepřitele a vraždu tisíců nevinných, nic netušících lidí. Oni neuznávají žádné hranice morálky. Nemají žádné svědomí.*“⁴⁵

5.4 Démonizace nepřítelů

Démonizace nepřítelů je v této podkapitole myšlena doslovně. Cílem této kategorie je prokázat prezidentovu snahu popsat teroristy jako posluhovače zla a de facto ztělesnění zla samotného, aby mohl pasovat Spojené státy a jejich armádu do pozice ochranitelů dobra. Proto nebylo zvoleno za klíčové slovo *enemy* (nepřítel), které je citově nezabarvené a nevzbuzuje takové emoce. Za proměnné byla v této kategorii vybrána slova *evil a evildoer* (zlo, zlý a zločinec), *fear* a *fearful* (strach, strašný), *dark* (tma, temný), *cruel*, a *cruelty* (krutý, krutost) a *shadow* (stín).

⁴² „We're united. People of all faiths, all religions, all areas of our country are united in the common effort to stamp out evil where we find it. It is the right thing to do. It is the right course of action for our nation and the world, and I want to thank you all for helping“ (Bush 2001k).

⁴³ „The vast majority of countries are now on the same side of a moral and ideological divide. We're making common cause with every nation that chooses lawful change over chaotic violence - every nation that values peace and safety and innocent life“ (Bush 2001ac).

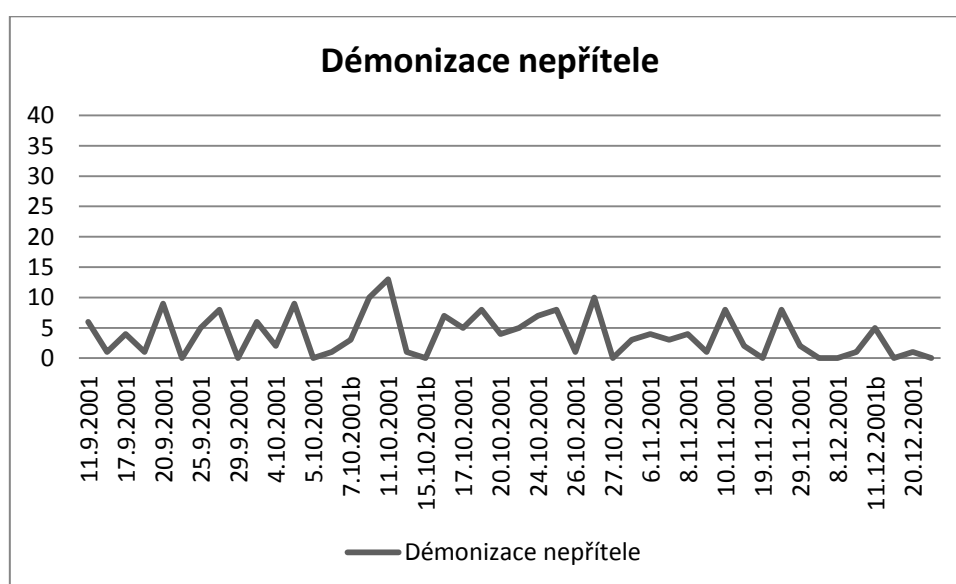
⁴⁴ „In the year 2001, an enemy has emerged that rejects every limit of law, morality, and religion“ (Bush 2001aa).

⁴⁵ „We've seen the enemy, and the murder of thousands of innocent, unsuspecting people. They recognize no barrier of morality. They have no conscience.“ (Bush 2001t).

Tabulka 4: Démonizace nepřítel

Proměnná	Výskyt	Ø počet proměnných/projev
Evil/Evildoer	124	2,70
Fear/Fearful	28	0,61
Dark	9	0,20
Cruel/Cruelty	8	0,17
Shadow	7	0,15

Zdroj: autor

Nejčastěji skloňovanou proměnnou zde je zlo (*evil*) a jeho odvozenina zločinec (*evildoer*). Funguje jako zjednodušující prostředek, jak popsat své nepřátele, což se projevuje na simplifikaci problému terorismu jako takového: „Lidé, kteří vykonali tento čin vůči Americe a ti, kteří plánují další takové činy, jsou zlí lidé. Nerepresentují ideologii, nerepresentují legitimní politickou skupinu lidí. Jsou naprosto zlí. A vše na co dokážou myslet, je zlo,⁴⁶ popř. „Naši nepřátelé jsou zlí a jsou nemilosrdní. Nemají žádné svědomí. Neznají slitování. Zabili tisíce našich obyvatel a chtějí zabít mnohem víc. Chtějí svrhnout přátelské vlády,

⁴⁶ „The people who did this act on America, and who may be planning further acts, are evil people. They don't represent an ideology, they don't represent a legitimate political group of people. They're flat evil. That's all they can think about, is evil“ (Bush 2001e).

aby nutili Ameriku stáhnout se ze světa.⁴⁷ Jak již bylo řečeno v předcházející podkapitole jak víra ve správnost vlastního jednání, tak demonizace nepřítelů se prolínají, což dokazuje i následující výrok: „V tomto boji svobody proti strachu není pochyb o výsledku – svoboda zvítězí. A přinese novou naději životům milionů lidí v Asii a napříč celým světem“⁴⁸ a „Víme, že zlo je reálné, ale dobro nad ním zvítězí. To nás učí mnoho věr a z tohoto ujištění získáme sílu v naší dlouhé cestě.“⁴⁹

Funkcí zla je vzbudit ve svých protivnících strach (*fear*) a prostředkem, jak toho dosáhnout je krutost a bezcitnost (*cruelty*). Tato dvě adjektiva jsou tak nejčastěji skloňována a dáována do souvislosti se zlem reprezentujícím nepřátele USA: „Únosci byli nástroji zla a zemřeli nadarmo. Za sebou mají kult zla, který se snaží ubližovat nevinným a libuje si v lidském utrpení. Jejich krutost je ta nejhorší možná, krutost, jenž je živena a nikoliv oslabována slzami. Jejich násilí je to nejhorší možné, čistá zloba, která se dovoluje odvolávat se k autoritě Boha. Nedokážeme plně pochopit záměry a sílu zla. Stačí vědět, že zlo, stejně jako dobro, existuje. A v teroristech našlo zlo své služebníky“⁵⁰ a „Svou krutostí si teroristé zvolili žít ve vyhnanství na okraj společnosti. Díky své nenávisti se rozešli s hodnotami, které definují samotnou civilizaci.“⁵¹

Proměnné tma a stín (*dark, shadow*) nedosahují výrazného zastoupení, ale jsou nesmírně důležité pro podtržení dojmu teroristů jako esence všeho špatného, které přežívá v temnotách a vyčkává správné chvíle, kdy udeřit, což nastalo právě 11. září: „V roce 2001 se vynořil nepřítel, který zavrhuje všechny meze práva, morálky a náboženství. Teroristé nemají opravdový domov

⁴⁷ „Our enemies are evil and they're ruthless. They have no conscience. They have no mercy. They have killed thousands of our citizens, and seek to kill many more. They seek to overthrow friendly governments to force America to retreat from the world“ (Bush 2001ab).

⁴⁸ „In this struggle of freedom against fear, the outcome is not in doubt -- freedom will win. And it will bring new hope to the lives of millions of people in Asia and throughout the world“ (Bush 2001p).

⁴⁹ „We know that evil is real, but good will prevail against it. This is the teaching of many faiths, and in that assurance we gain strength for a long journey“ (Bush 2001z).

⁵⁰ „The hijackers were instruments of evil who died in vain. Behind them is a cult of evil which seeks to harm the innocent and thrives on human suffering. Theirs is the worst kind of cruelty, the cruelty that is fed, not weakened, by tears. Theirs is the worst kind of violence, pure malice, while daring to claim the authority of God. We cannot fully understand the designs and power of evil. It is enough to know that evil, like goodness, exists. And in the terrorists, evil has found a willing servant“ (Bush 2001l).

⁵¹ „By their cruelty, the terrorists have chosen to live on the hunted margin of mankind. By their hatred, they have divorced themselves from the values that define civilization, itself“ (Bush 2001q)

v žádné zemi, kultuře, nebo víře. Přebývají v temných koutech země. A tam je najdeme.“⁵² Tato vyjádření se v téměř nezměněné podobě opakují v dalších projevech: „Teroristé se snaží pracovat ve stínech. Snaží se skrýt. Ale my na ně vrhneme světlo spravedlnosti“⁵³ a „Bojujeme s nepřítelem, který se skrývá v jeskyních v Afghánistánu a ve stínech v naší vlastní společnosti. Je to nepřítel, který dokáže přežít pouze v temnotě. Dnes jsme učinili další důležitý krok k přivedení nepřítele na světlo a narušení jeho schopnosti ohrozit Ameriku a nevinný život.“⁵⁴ Tato prohlášení ale okamžitě následuje ujištění, že vítězství je jistotou, která pramení ze samotné lidské podstaty a historie, ve které dobro vždy zvítězí nad zlem: „Nakonec, žádný kout na světě nebude dost temný na to, aby se v něm skryli,“⁵⁵ či „Máme šanci psát příběh naší doby, příběh odvahy, jež porazila krutost, a světlo přemohlo temnotu. Toto poslání je hodné každého života a každého národa.“⁵⁶ Hned tři proměnné (*fear, evil, shadow*) pak zazněly v jedné větě během projevu k americkému národu z 11. září a to, když prezident citoval žalm 23 z bible: „Dnes večer vás žádám, abyste se pomodlili, za všechny, kdo truchlí pro děti, jejichž světy byly otřeseny, za všechny, jejichž pocit bezpečí byl ohrožen. A já se modlím, aby dosáhli klidu díky moci vyšší, než jsme my sami, jež k nám promlouvá skrze věky v žalmu 23: I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, neboť Ty jsi se mnou.“⁵⁷ Tato citace bible je důležitá hned ze dvou důvodů, nejen že obsahuje tři proměnné, ale je v ní opět zakomponována víra v boží přítomnost a vedení. Ke všemu samotný fakt, že prezident citoval bibli v den útoků na WTC a Pentagon je pro analýzu velice důležitý.

⁵² „In the year 2001, an enemy has emerged that rejects every limit of law, morality, and religion. The terrorists have no true home in any country, or culture, or faith. They dwell in dark corners of earth. And there, we will find them“ (Bush 2001l).

⁵³ „Terrorists try to operate in the shadows. They try to hide. But we're going to shine the light of justice on them“ (Bush 2001k).

⁵⁴ „We fight an enemy who hides in caves in Afghanistan, and in the shadows within in our own society. It's an enemy who can only survive in darkness. Today, we've taken another important action to expose the enemy to the light and to disrupt its ability to threaten America and innocent life“ (Bush 2001x).

⁵⁵ „Eventually, no corner of the world will be dark enough to hide in“ (Bush 2001k).

⁵⁶ „We have a chance to write the story of our times, a story of courage defeating cruelty and light overcoming darkness. This calling is worthy of any life, and worthy of every nation“ (Bush 2001z).

⁵⁷ „Tonight, I ask for your prayers for all those who grieve, for the children whose worlds have been shattered, for all whose sense of safety and security has been threatened. And I pray they will be comforted by a power greater than any of us, spoken through the ages in Psalm 23: Even though I walk through the valley of the shadow of death, I fear no evil, for You are with me.“ (Bush 2001a).

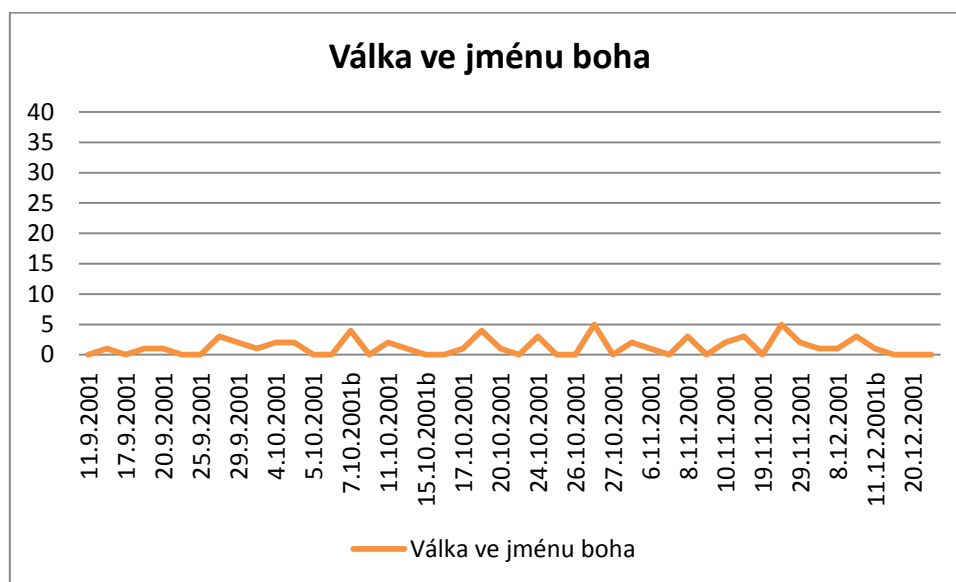
5.5 Válka ve jménu boha

Jak již v této práci zaznělo, pátá kategorie je tu myšlena a zahrnuta víceméně pro forma. To ale neznamená, že by neměla přinést některé zajímavé poznatky a to i v případě, že se neprokáže její hypotéza. Za proměnné byla v této kategorii vybrána slova *mission* (mise, poslání), *undoubtedly*, či odvozená spojení *without any doubts* a *no doubts* (bezpochyby), *path* (stezka), *triumph* (triumf), *God's help* (Boží pomoci), adjektivum *noble* (ušlechtilý) a sloveso *to prevail* (zvítězit).

Tabulka 5: Válka ve jménu boha

Proměnné	Výskyt	Ø počet proměnných/projev
Mission	25	0,54
To Prevail	17	0,37
Undoubtedly	7	0,15
Noble	6	0,13
Path	1	0,02
Triumph	1	0,02
God's help	0	0

Zdroj: autor

Anglické *prevail* je vybráno záměrně a není pouhou substitucí slovesa *win*, neboť v překladu se spíše než k vítězství kloní k dominantní převaze. Jednou z verzí překladu je „nabýt vrchu“ a to jak strategického, tak morální,

což ostatně dokládá i slavný citát Václava Havla, jenž přeložen do angličtiny zní: „*Truth and love must prevail over lies and hatred*“ (Drury: 2011). Proměnná *mission* byla zahrnuta do analýzy pouze v případě, kdy její použití nebylo jednoznačně spojeno čistě s vojenským významem toho slova, ale v obecném termínu, jenž v sobě skrývá náboženskou konotaci: „*Utrpěli jsme velkou újmu. Utrpěli jsme velkou ztrátu. A v našem smutku a zlobě jsme našli své poslání a svou chvíli.*“⁵⁸ Stejný význam slova *mise* pak zaznívá i v projevu ze 7. října: „*Nežádali jsme o tuto misi, ale splníme ji. Název této vojenské operace je Trvalá svoboda.*“⁵⁹ Ačkoliv v předchozím úryvku prezident představuje vojenskou operaci, význam *mise* je zde, alespoň dle autora, míněn spíše jako synonymum k poslání, či úkolu, než intervenci.

Vítězství stejně jako ve třetí kategorii je považováno za jisté a nezvratné, neboť právě USA „okupují morální vrch“: „*Stala se nám velká tragédie a my s ní přicházíme do střetu s tím nejlepším z naší země: s odvahou a starostí o ostatní. Protože taková Amerika je. To z nás činí to, čím jsme. To je důvod, proč na nás naši nepřátelé zaútočili. A to je také důvod, díky kterému zvítězíme.*“⁶⁰ Z jiných projevů je možné zmínit: „*Zločinci probudili mocný národ, mocnou zem. A ať už to bude trvat sebedéle, jsem rozhodnut, že zvítězíme. A zvítězit musíme, neboť bojujeme za jednu věc a tou je svoboda pro naše lidi a svoboda pro lidi odevšad*“⁶¹ a „*Vedeme válku za záchranu civilizace samé. Netoužili jsme po ní, ale musíme v ní bojovat – a my zvítězíme.*“⁶²

S přesvědčením o jistém vítězství jde ruku v ruce výraz bezpochyby (*undoubtedly*), které ještě více podtrhuje přesvědčení v neodvratné rozdrčení nepřátel Ameriky: „*A v mé mysli nejsou žádné pochyby, ani jedna pochybnost, že selžeme. Selhání není součástí našeho slovníku. Tento skvělý národ povede svět*

⁵⁸ „Great harm has been done to us. We have suffered great loss. And in our grief and anger, we have found our mission and our moment“ (Bush 2001d).

⁵⁹ „We did not ask for this mission, but we will fulfill it. The name of today's military operation is Enduring Freedom“ (Bush 2001j)

⁶⁰ „Great tragedy has come to us, and we are meeting it with the best that is in our country, with courage and concern for others. Because this is America. This is who we are. This is what our enemies hate and have attacked. And this is why we will prevail“ (Bush 2001b).

⁶¹ „The evil ones have roused a might nation, a mighty land. And for however long it takes, I am determined that we will prevail. And prevail we must, because we fight for one thing, and that is the freedom of our people, and the freedom of people everywhere“ (Bush 2001aa).

⁶² „We wage a war to save civilization, itself. We did not seek it, but we must fight it -- and we will prevail“ (Bush 2001y).

*a bude úspěšný.*⁶³ Další citáty jsou pak už jen prostým opakováním již řečeného: „*A v mé mysli nejsou žádné pochyby, že v tomto čase zvítězíme. Vůbec žádné pochyby,*“⁶⁴ nebo „*V tomto boji svobody a strachu není o výsledku pochyb – svoboda zvítězí.*“⁶⁵

Poslední z hojněji zastoupených proměnných je adjektivum šlechetný, či ušlechtilý (*noble*) vztažené k americké intervenci. V prvním zvoleném citátu je dokonce ušlechtilost přímo vázána na substantivum a další proměnnou (*mission*): „*A rodiny, jejichž maminky, nebo tatínkové, nebo manželé, či ženy byli odvedeni, chci, abyste věděli, že jsou na vznešené misi. Jejím důvodem je spravedlnost a my zvítězíme.*“⁶⁶ Vznešeným se záměr stává svou podstatou, kterou není pomsta, či odčinění napáchaných křivd, ale právě již zmíněná ochrana svobod, jež jsou výsadou západního světa: „*Jsmo zavázáni ušlechtilé věci. A tou je říci nahlas a jasně těm zločincům, že je zavrhneme, že stojíme pevně proti terorismu a že tento velký národ spolu s dalšími národy, bude bránit svobodu*“⁶⁷ a „*Stojíme s Amerikou v našem vznešeném záměru najít ty zlosyny a přivést je před spravedlnost.*“⁶⁸

Stezka jakožto zvolené slovo zaznělo během projevu k čerstvým absolventům vojenské akademie Citadela a je již v této analýze zmíněno v první podkapitole. Zbývá tak triumf, který stejně jako stezka zazněl v jednom případě a to 21. listopadu, kdy je použito jako sloveso: „*Věřím v silné odhodlání amerického lidu. Věřím, že dobro triumfuje nad zlem. A věřím v nebojácná srdce vojáků Spojených států.*“⁶⁹ Překvapením, stejně jako ve druhé kategorii,

⁶³ „And there's no doubt in my mind, not one doubt in my mind, that we will fail. Failure is not a part of our vocabulary. This great nation will lead the world and we will be successful“ (Bush 2001h)

⁶⁴ V této části projevu se prezident překlkl, což autor z překladu záměrně vypustil. „And there is no doubt in my time -- in my mind -- that in our time, we will prevail. There's no doubt“ (Bush 2001u).

⁶⁵ „In this struggle of freedom against fear, the outcome is not in doubt -- freedom will win“ (Bush 2001p).

⁶⁶ „And to the families of those of you whose mom or dad or husband or wife have been deployed, I want you to know that they're on a noble mission. The cause is just, and we will win. (Bush 2001o)

⁶⁷ „We are engaged in a noble cause. And that is to say loud and clear to the evildoers that we reject you, that we will stand firm against terror, and that this great nation, along with many other nations, will defend freedom“ (Bush 2001i).

⁶⁸ „We stand with America in our noble goal of finding the evildoers and bringing them to justice“ (Bush 2001r).

⁶⁹ „I believe in the strong resolve of the American people. I believe good triumphs over evil. And I believe in the fearless hearts of the United States military“ (Bush 2001ab).

je absence zvolené proměnné, tentokrát spojení, jež by indikovalo boží pomoc v nastalém vojenském konfliktu, čili pravděpodobně nejdůležitější proměnnou této kategorie. Tentokrát si autor vysvětluje tento fakt silou slov, která se v tomto spojení skrývá. Jakákoliv žádost o pomoc boha ve vojenském konfliktu, nejen že by podryla definici Ameriky jako sekulárního národa, ale vzbudila by silný odpor v zahraničí, především pak u islámských spojenců USA – Pákistánu a Saudské Arábie. To vše směřuje k jedinému východisku a to i v případě, že by prezident chtěl něco obdobného zapracovat do svého projevu, politický pragmatismus, by mu znemožnil taková slova pronést, neboť by znamenala značné problémy a znesnadnila mu další vojenský a politický postup vůči Al-Káidě.

5.6 Interpretace výsledků

Poznatky a závěry k nimž se v této práci došlo skrze obsahovou analýzu je nutno brát za do jisté míry zkreslené. Již výběrovým klíčem, na základě kterého byl zvolen soubor projevů, je určitým zkreslením, přestože byla brána na zřetel co největší validita a variabilita vzorků. Je tedy nutné přiznat, že při stejném vzorku a při stejných proměnných by jiný výzkumník mohl přijít s odlišnými výsledky, neboť hranice uznatelnosti některých proměnných byla tenká a závisí často na osobní rozhodnutí, zda má, či nemá být zahrnuta. Přesto se však autor domnívá, že relevance výsledků je dostatečná na to, aby mohl proběhnout soud o získaných výstupech.

Ještě než autor přistoupí k analýze, je nutné si připomenout závěry první a druhé kapitoly, které rámcují výsledná data a uvádějí je do kontextu. V první části byla popsána konstruktivistická teorie, která tvrdí, že není rozdíl mezi děláním (*doing*) a mluvením (*saying*), neboť její optikou se jedná o různé nazírání na stejnou věc. A zároveň (a tím se dotýká druhé kapitoly) přichází s termínem aktéři (*agents*), kteří vystupují v procesu socializace v rámci pravidel a svými zásahy ovlivňují strukturu a ta recipročně ovlivňuje zpětně i je. Tito agenti nemusí být nutně jednotlivci, nýbrž i skupiny a abstraktní pojmy, jako např. vláda (Onuf 1998:62). Díky konstruktivismu lze na George Bushe, popř. jeho kabinet nahlížet

jako na aktéry, jež v rámci zákonů (čili pravidel), pomocí písemných i mluvených výstupů ovlivňují strukturu, v našem případě mezinárodní vztahy.

Ve druhé kapitole pak byl jasně vymezen vztah mezi prezidentem a Kongresem v otázkách zahraniční politiky. Je však nezbytné vzpomenout, že minimálně ve zkoumaném období byla prezidentova moc řádově vyšší, než jak mu ji přisuzuje Ústava i zákony země. Nálada ve společnosti se promítla do nejvyšších vrstev politiky, jež žádala rychlou a do jisté míry krutou odplatu, to pak rozbilo exekutivním činitelům ruce a ti tak mohli s jen minimální legislativní kontrolou provádět svou politiku. Čili ačkoliv je samozřejmě naprostou pravdou, že prezidentovo rozhodnutí podléhá mnoha kontrolním krokům, které mají za cíl eliminovat excesivní návrhy, pak je tou samou pravdou, že tyto mechanismy nebyly uvedeny v činnost na podzim roku 2001.

Z celkového počtu 1036 zmínek klíčových slov ve 46 projevech se první kategorie podílela 18,1 %, druhá kategorie 34,9 %, třetí kategorie 24,4 %, čtvrtá kategorie 17 % a konečně pátá kategorie 5,6 %. Osm z 29 proměnných (*Nation, Freedom, Evil, Great, Justice, God, Strong a Bless*), má vyšší průměrné zastoupení v projevech než 1,00, což již představuje poměrně validní ukazatel. Naopak 6 proměnných má nižší průměrné zastoupení na projev než 0,1 (*Almighty, Lord, Path, Triumph, God's help a Chosen*), přičemž hned tři z nich jsou obsahem páté kategorie. Pro práci zajímavým faktem je i postupný a znatelný pokles vyřčených proměnných s postupujícím časem. Jestliže autor došel k závěru, že vyřčená suma proměnných od 11. září do 29. prosince, ze kterého pochází poslední projev, je 1036, pak vydělením počtem projevů (46) získáme 22,5 zmínek proměnných na 1 projev. Budeme-li tuto hodnotu brát jako střední mez a rozdělíme-li projevy na dvě poloviny po 23, pak hned 14 projevů z první poloviny zkoumaného období obsahuje vyšší, nebo rovný počet proměnných, ale už jen 9 projevů z druhé poloviny splňuje totéž kritérium.

Jak lze vyčíst z grafů jednotlivých kategorií, slova spojená s vírou v boha zaznívají vcelku konstantě bez větších výkyvů jak v jednom, tak ve druhém směru. To samé se už nedá říci o narážkách na americkou výjimečnost (*exceptionalism*), které je se 362 zmínkami nejvíce zastoupenou kategorií. Zde proměnné oscilují mezi maximem 37 a minimem 0 zmínek na projev a s postupem času je patrný útlum a méně častá volba zvolených slov. Autor

pro tento jev nachází vysvětlení v potřebě povzbudit národ po zdrcujících událostech, která logicky po čase opadla. Víra ve spravedlnost svého jednání se pak stejně jako víra v boha víceméně konstantně pohybuje kolem své průměrné hodnoty 6 zmínek na projev a to s výjimkou prvních dní, jež následovaly teroristickým útokům, kdy prezident často skloňuje svobodu a spravedlnost, aby povzbudil lid jistotou, že nápravy bude dosaženo. Zajímavým je viditelný nárůst proměnných spojených se čtvrtou kategorií, čili demonizací nepřítele okolo 7. října 2001, čili datem, kdy USA započaly vojenskou operaci Trvalá svoboda. Nadprůměrné užívání slov spojených se danou kategorií je viditelné po dobu asi měsíce, do začátku listopadu, kdy výrazněji klesá, aby pak v závěru roku intenzita sestoupila téměř k nule. Autor si daný jev vysvětluje především vojensko-ekonomickými souvislostmi, kdy již v listopadu 2001 došlo k zásadním vojenským průlomům v Afghánistánu, nebo se k nim armáda Spojených států výrazně blížila, čili si prezident mohl dovolit zmírnit svou rétoriku a zaměřit se na jiné cíle, z nichž jedním byl dozajista Irák, neboť již v lednu 2002 byl Irák prezidentem označen jako jeden ze států tzv. osy zla (*axis of evil*) (Sun 2007: 26). Jak již bylo řečeno, pátou kategorií se obsahovou analýzou prokázat nepovedlo. Nejčastěji skloňovaným slovem se stalo slovo *mission*, které zaznělo celkem ve 25 případech, následovalo ho sloveso *prevail* se 17 zmínkami. Ostatní proměnné se v projevech neobjevily buď vůbec, anebo v zanedbatelném počtu. Zároveň se ani jednou neobjevilo nejspíše zásadní slovní spojení a to *God's help*, čili boží pomocí a to v přesném znění, ani jiným obecnějším opisem, který by však nesl stejný obsahový význam.

Autor může závěrem říci, že čtyři z pěti jím zvolených kategorií byly na základě obsahové analýzy potvrzeny. Prezidentovými projevy skutečně rezonují náboženské narážky co do množství a významu v natolik výrazném zastoupení, že nemohou být považovány za nahodilé, či nepodstatné. Prezident prokazatelně věří v boha, je přesvědčen o výsadním postavení USA ve světě, nepochybuje o správnosti svého jednání v Afghánistánu a své nepřátele považuje za zosobnění zla, jehož jediným cílem je zničit vše dobré, co Spojené státy reprezentují. Analýzou se nepovedlo dát rovnítko mezi operací Trvalá svoboda a náboženskou válkou, což několikrát řekl v projevech i sám Bush: „*Neválčíme*

*proti náboženství. Válcíme proti zlu.*⁷⁰ Ačkoliv tedy nelze popřít jistý vliv víry na politická rozhodnutí učiněná od 11. září, rozhodně nelze mluvit o napadení Afghánistánu jako o novodobém křížáckém tažení.

Závěr

Impulesem k výběru tématu bakalářské práce a následnému výzkumu, bylo pro autora množství citátů prezidenta Bushe, které nepatří do slovníku politika západního sekulárního státu, a které v sobě skrývaly pravděpodobnou možnost, že v sobě chovají hlubší podtext, který by se mohl promítat i do tvorby politiky jednoho z nejmocnějších lidí na planetě. V důsledku toho byla v úvodu položena výzkumná otázka, zdali se objevují v projevech prezidenta Bushe, jež se týkají války v Afghánistánu, odkazy na prezidentovu víru v boha. A to v počtu, který by indikoval vliv náboženství na politická rozhodnutí ohledně této problematiky.

Celá práce je rozdělena na úvod, pět kapitol a závěr. V první kapitole byla popsána konstruktivistická teorie mezinárodních vztahů s přihlédnutím k lingvistickému konstruktivismu. Zároveň tu autor popsal v krátkosti historii výzkumu role náboženství na mezinárodní politický systém. Druhá kapitola popisovala vztahy mezi aktéry působící na tvorbu zahraniční politiky, pravomoci prezidenta v této oblasti a jejich omezení ze strany Kongresu. Třetí část se pak věnovala konkrétnímu působení prezidenta Bushe s přihlédnutím k prvnímu volebnímu období. Třetí kapitola obsáhla zásadní životní události George Bushe do doby před zvolením do prezidentského úřadu, tak aby čtenář lépe pochopil jeho osobnost a mentalitu. Ve čtvrté části byl představen analytický rámec a detailně popsána operacionalizace dat a výběrový klíč. Pátá část pak obsahuje analýzu projevů a interpretuje získané výsledky.

Vzhledem k podstatě této práce, jejíž hlavní teze spočívá v přesahu intersubjektivního zájmu a přesvědčení jednotlivce do veřejného promítání těchto zájmů v rámci tvorby zahraniční politiky, byl zvolen za teoretický rámec sociální konstruktivismus, úžeji pak lingvistický konstruktivismus. Ten, jak bylo popsáno v první kapitole, vychází z přesvědčení o nadřazenosti epistemologie, což znamená, že pochopení sociální reality a odkrývání procesu, jakým jsou

⁷⁰ „Our war is not against a religion. Our war is against evil“ (Bush 2001k)

sociální fakta konstruována, lze pouze skrze jazyk. Zároveň říká, že jazyk je také důležitým faktorem pro politiky, a to proto, aby ospravedlnili veřejnosti své kroky. Důkazem jsou právě politické projevy, které procházejí častokrát i mnohonásobnou korekturou s jediným cíle – co nejvíce zapůsobit na posluchače. Vzhledem k závěrům analýzy, jež prokázaly skrze vybraný soubor klíčových slov vliv náboženství na politická rozhodnutí prezidenta, lze v důsledku toho říci, že konstruktivismus, jakožto neformální oponent stále ještě dominantnímu realistickému, potažmo neorealistickému přístupu, má zásadní význam pro lepší poznání mezinárodních vztahů. Pokud by autor zvolil realismus za teorii, ze které bude vycházet v této práci, nedokázal by získané výsledky věrohodně vysvětlit, neboť by nemohl pracovat se subjektivní pocity, jako relevantními vlivy na tvorbu mezinárodních vztahů. Dle teorie realismu náboženství nemá na mezinárodní vztahy vliv, neboť nezapadá do konceptu mocenských zájmů a realisticky uvažujících hráčů. I proto se v rámci první kapitoly věnuje značná pozornost vymezení se vůči realistické teorii, která ze své podstaty jen stěží reaguje na značnou část světových událostí, či je nesprávně, popř. neúplně interpretuje.

V konečném důsledku lze konstatovat, že politické projevy prezidenta Bushe v měsících následujících 11. září obsahují takové množství klíčových slov a formulací, které nemůže být považováno za nahodilé, či nepodstatné. Aby autor odpověděl na v úvodu položenou otázku, zdali se objevují v projevech George Bushe, týkající se války v Afghánistánu, odkazy na jeho víru v boha v počtu, který by indikoval vliv náboženství na politická rozhodnutí ohledně této problematiky, pak je odpovědí ano. Autor považuje indikovaný počet proměnných v jednotlivých kategoriích za natolik výrazný, že se nejedná o pouhou shodu okolností, či minoritní záležitost a náboženství podle něj hrálo značnou roli při politickém rozhodování prezidenta Bushe v dané oblasti zahraniční politiky.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Internetové zdroje

The White House. <http://www.whitehouse.gov>.

U.S. Constitution. <http://www.usconstitution.net/const.html>.

Ústav pro jazyk český. <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Tištěné

Policy Archive. 2004. *The Former Soviet Union and U.S. Foreign Assistance in 1992: The Role of Congress*. Washington: Library of Congress. Congressional Research Service.

U.S. Congress. 1991. *Proceedings and Debates of the 102^d Congress. First Session*. Washington: United States Government Printing Office.

Noviny a časopisy

BBC News. 2009. „Profile: US senator Joe Lieberman.“ 15. prosince 2009. Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8414018.stm> (21. 1. 2015).

Coakley, Emily. 2008. „5 Most Controversial Presidential Elections in American History.“ *Finding Dulcinea*. 4. listopadu 2008. Dostupné na: <http://www.findingdulcinea.com/news/politics/2008/November/ontroversial-Presidential-Elections-in-American-History.html> (10. 3. 2015).

Drury, Ian. 2011. „Czech playwright Vaclav Havel who opened door to democracy and became his country's first elected president dies aged 75.“ *The Daily Mail*. 18. listopadu 2011. Dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2075699/Vaclav-Havel-Czech-Republics-elected-president-dies-aged-75.html> (31. 3. 2015).

Harris, Paul. 2003. „Bush says God chose him to lead his nation.“ *The Guardian*. 2. listopadu 2003. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2003/nov/02/usa.religion> (21. 1. 2015).

Hoffman, Stanley. 2002. „The High and the Mighty.“ *The American Prospect*. 19. prosince 2002, roč. 13, č. 24. Dostupné na: <http://prospect.org/article/high-and-mighty> (16. 2. 2015).

Kristof, Nicholas D. 2000. Learning How to Run: A West Texas Stumble. *The New York Times*. 27. července 2000. Dostupné na: <http://partners.nytimes.com/library/politics/camp/072700wh-bush-lubbock.html> (13. 3. 2015).

Lewis, Charles. 2000. „How George W. Bush scored big with the Texas Rangers.“ *The Center for Public Integrity*. 18. ledna 2000. Dostupné na: <http://www.publicintegrity.org/2000/01/18/3313/how-george-w-bush-scored-big-texas-rangers> (13. 3. 2015).

MacAskill, Ewen. 2005. „George Bush: 'God told me to end the tyranny in Iraq'“ *The Guardian*. 7. října 2005. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2005/oct/07/iraq.usa> (23. 3. 2015).

MacAskill, Ewen. 2011. „Libyan bombing 'unconstitutional', Republicans warn Obama.“ *The Guardian*. 22. března 2011. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2011/mar/22/libyan-conflict-unconstitutional-obama-warned> (13. 2. 2015).

Nunn, Sam a Warner, John. 2010. „Nuke treaty deserves support.“ *Politico*. 16. září 2010. Dostupné na: <http://www.politico.com/news/stories/0910/42268.html> (14. 2. 2015).

Sheppard, Nathaniel. 2011. „Who makes US foreign policy, and how? Analysis by Nathaniel Sheppard Jr.“ *Al Arabiya News*. 15. června 2011. Dostupné na: <http://www.alarabiya.net/articles/2011/06/15/153432.html> (14. 2. 2015).

The Economist. 2004. „George Bush and God. A hot line to heaven.“ 16. prosince 2004. Dostupné na: <http://www.economist.com/node/3502861> (23. 3. 2015).

Verhovek, Sam Howe. 1994. „The 1994 elections: The nation the Bushes; Texas Elects George W. While Florida Rejects Jeb.“ *The New York Times*. 9. listopadu 1994. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/1994/11/09/us/1994-elections-nation-bushes-texas-elects-george-w-while-florida-rejects-jeb.html> (13. 3. 2015).

Projevy

Bush, George W. 2001a. *Statement by the President in His Address to the Nation*. Washington. 11. září 2001.

Bush, George W. 2001b. *Radio Address of the President to the Nation*. Washington. 15. září 2001.

Bush, George W. 2001c. *President Launches Online American Relief and Response Effort*. Washington. 18. září 2001.

Bush, George W. 2001d. *Address to a Joint Session of Congress and the American People*. Washington. 20. září 2001.

Bush, George W. 2001e. *President: FBI Needs Tools to Track Down Terrorists*. Washington. 25. září 2001.

Bush, George W. 2001f. *At O'Hare, President Says "Get On Board"*. Chicago. 27. září 2001.

Bush, George W. 2001g. *President: "We're Making Progress"*. Washington. 1. října 2001.

Bush, George W. 2001h. *President Unveils Back to Work Plan*. Washington. 4. října 2001.

Bush, George W. 2001i. *President Directs Humanitarian Aid to Afghanistan*. Washington. 4. října 2001.

Bush, George W. 2001j. *Presidential Address to the Nation*. Washington. 7. října 2001.

Bush, George W. 2001k. *President Unveils "Most Wanted" Terrorists*. Washington. 10. října 2001.

Bush, George W. 2001l. *President Pays Tribute at Pentagon Memorial*. Arlington. 11. října 2001.

Bush, George W. 2001m. *President Honors Public Servants*. Washington. 15. října 2001.

Bush, George W. 2001n. *President Outlines War Effort*. Sacramento. 17. října 2001.

Bush, George W. 2001o. *President Rallies Troops at Travis Air Force Base*. Travis Air Force Base. 17. října 2001.

Bush, George W. 2001p. *President's Radio Address from Shanghai, China*. Shanghai. 20. října 2001.

Bush, George W. 2001q. *President Says Terrorists Tried to Disrupt World Economy*. Shanghai. 20. října 2001.

Bush, George W. 2001r. *Economy an Important Part of Homeland Defense*. Glen Burnie. 24. října 2001.

Bush, George W. 2001s. *Education Partnership with Muslim Nations Launched*. Washington. 25. října 2001.

Bush, George W. 2001t. *President Signs Anti-Terrorism Bill*. Washington. 26. října 2001.

Bush, George W. 2001u. *President Bush Calls for Action on the Economy and Energy*. Washington. 26. října 2001.

Bush, George W. 2001v. *President Salutes USO in White House Ceremony*. Washington. 2. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001w. *President Bush: "No Nation Can Be Neutral in This Conflict"*. Warsaw. 6. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001x. *President Announces Crackdown on Terrorist Financial Network*. Vienna. 7. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001y. *President Discusses War on Terrorism*. Atlanta. 8. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001z. *President Bush Speaks to United Nations*. New York. 10. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001aa. *President Speaks at Veterans Day Prayer Breakfast*. New York. 11. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001ab. *President Shares Thanksgiving Meal with Troops*. Fort Campbell. 21. listopadu 2001.

Bush, George W. 2001ac. *President Speaks on War Effort to Citadel Cadets*. Charleston. 11. prosince 2001.

Bush, George W. 2004. *Campaign Speech to Amish Community*. Lancaster County. 9. července 2004.

Literatura

Adler, Emanuel. 2013. „Constructivism in International Relations: Sources, Contributions and Debates.“ In: *Handbook of International Relations*. Ed. Walter Carlsnaes, Thomas Risse a Beth A. Simmons. SAGE Publications Ltd., 112-145.

Albright, Madeleine. 2006. *Mocní a všemohoucí*. Český Těšín: Práh.

Barša, Pavel. 2003. *Hodina impéria. Zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.

Barša, Pavel a Císař, Ondřej. 2008. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál.

Baylis, John, Wirtz, James J., Gray, Colin S. 2013. *Strategy in the Contemporary World*. Oxford: Oxford University Press.

Bellah, Robert N. 1967. Civil religion in America. *Dedalus* 96, 1-21.

Beneš, Vít. 2010. „Trnitá kariéra konstruktivisty v mezinárodních vztazích: Rozhovor s Nicholasem Onufem.“ *Mezinárodní vztahy* 45, č. 1, 99-108.

Bowles, Nigel a McMahon, Robert K. 2014. *Government and Politics of the United States*. New York: Palgrave Macmillan.

Bush, George Walker. 2011. *Okamžiky rozhodnutí*. Praha: Fortuna Libri.

Carlsnaes, Walter. 1992. „The Agency-Structure Problem in Foreign Policy Analysis.“ *International Studies Quarterly* 36, č. 3, 245-270.

Corwin, Edward S. 1957. *The President: Office and Powers*. New York: New York University Press.

Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

Eemeren van, Frans H. 2009. *Examining argumentation in context: fifteen studies on strategic maneuvering*. Philadelphia: John Benjamins Pub.

- Freidel, Frank a Sidey, Hugh. 1998. *“The Presidents of the United States of America.”* Darby: DIANE Publishing Co.
- Grimmett, Richard F. 2000. *Foreign Policy Roles of the Presidents and Congress.* New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Heideking Jürgen a Mauch, Christof. 2012. *Dějiny USA.* Praha: Grada Publishing.
- Hosti, Ole R. 2006. *Making American Foreign Policy.* New York: Routledge.
- Kane, Joseph Nathan. 1981. *Facts About the Presidents.* New York: The H. W. Wilson Co.
- Kozák, Kryštof et al. 2009. *Zahraniční politika USA za začátku 21. století.* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.
- Kratochvíl, Petr. 2011. „Vzestup náboženství ve studiu mezinárodních vztahů.“ *Politologická revue* 17, č. 2, 99-120.
- Krejčí, Oskar. 2007. „Setrvačnost Bílého domu.“ *Ekonom* 11, č. 4, 40-41.
- Kubálková, Vendulka. 1998. „Constructing Constructivism.“ In: *International Relations in a Constructed World.* Ed. Vendulka Kubálková, Nicholas Onuf a Paul Kowert. New York: M. E. Sharp., 3-25.
- McQuail, Denis. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace.* Praha: Portál.
- Nelson, Michael. 2012. „Person and the Office: President, the Presidency and Foreign Policy.“ In: *The Domestic Sources of American Foreign Policy: Insight and Evidence.* Ed. James M. McCormick. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers Inc., 157-179.
- Onuf, Nicholas. 1989. *The World of Our Making.* Columbia: University of South Carolina Press.
- Onuf, Nicholas. 1998. „Constructivism: A User's Manual.“ In: *International Relations in a Constructed World.* Ed. Vendulka Kubálková, Nicholas Onuf a Paul Kowert. New York: M. E. Sharp, 58-79.
- Prasad, Devi B. 2008. „Content Analysis. A Method of Social Science Research.“ In: *Research methods for Social Work.* Ed. D. K. Lal Das a Vanila Bhaskaran. New Delhi: Rawat., 173-193.
- Ruggie, John. 1998. *Constructing the World Policy.* New York: Routledge.

Schulz, Winfried, Helmut Scherer, Hagen, Lutz et al. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Schweizer, Peter. 2007. *Reaganova válka*. Praha: Ideál.

Sun, Jisheng. 2007. *Language, Meaning, and World Politics - The Language of the Bush Administration and the Iraq War*. Harvard University: Weatherhead Center for International Affairs.

Vile, M. J. C. 1999. *Politics in the USA*. London: Routledge.

Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of international politics*. Boston: McGraw-Hill.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 – Víra v boha

Tabulka č. 2 – Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa

Tabulka č. 3 – Víra ve správnost svého jednání

Tabulka č. 4 – Démonizace nepřítele

Tabulka č. 5 – Válka ve jménu boha

Graf č. 1 – Víra v boha

Graf č. 2 – Přesvědčení o výjimečnosti amerického národa

Graf č. 3 – Víra ve správnost svého jednání

Graf č. 4 – Démonizace nepřítele

Graf č. 5 – Válka ve jménu boha

Přílohy

Příloha 1

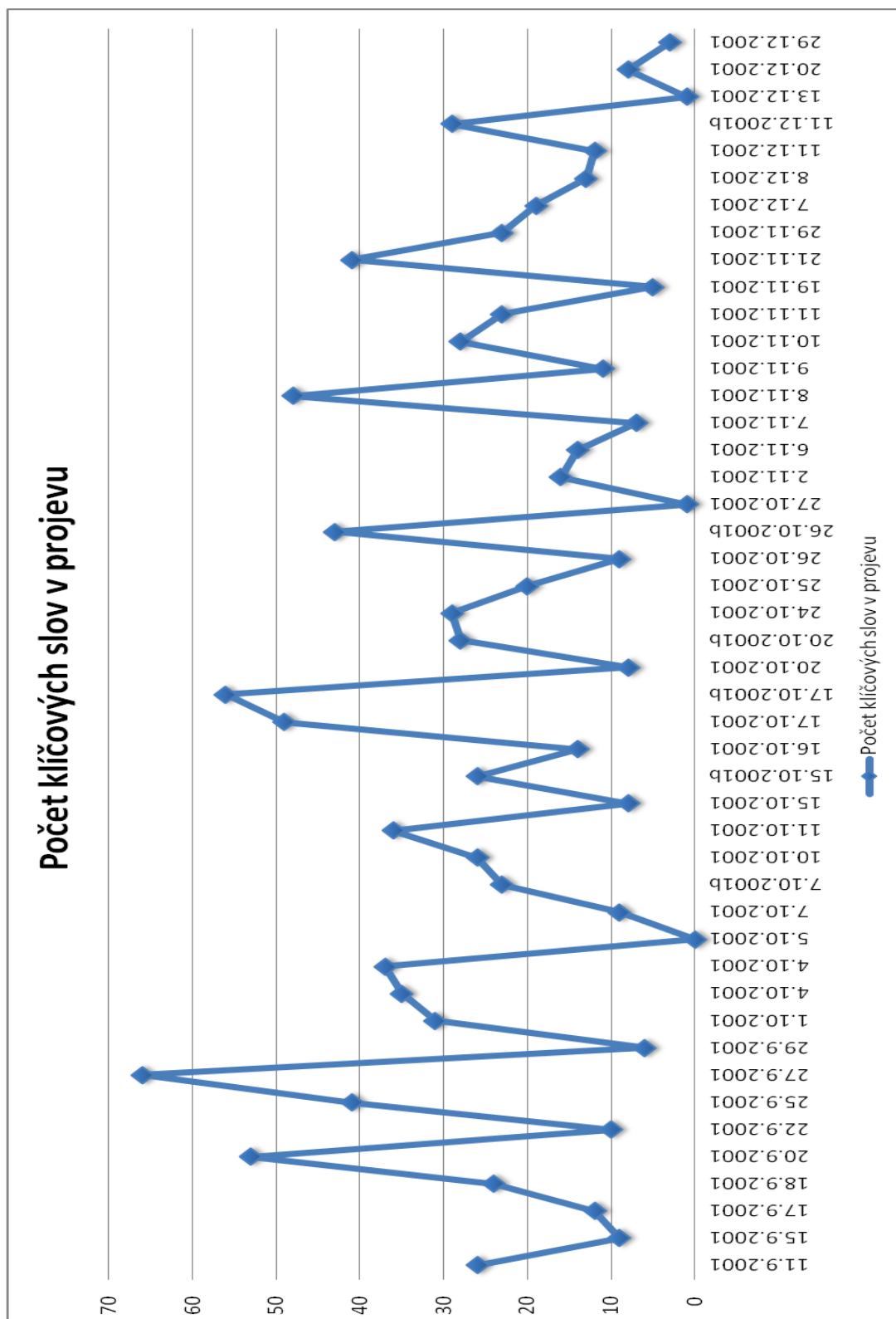
Seznam analyzovaných projevů

Kódovací jednotka	Datum	Název projevu a internetový odkaz
1	11. 9. 2001	Statement by the President in His Address to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010911-16.html
2	15. 9. 2001	Radio Address of the President to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010915.html
3	17. 9. 2001	"Islam is Peace" Says President http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010917-11.html
4	18. 9. 2001	President Launches Online American Relief and Response Effort http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010918-1.html
5	20. 9. 2001	Address to a Joint Session of Congress and the American People http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html
6	22. 9. 2001	Radio Address: Despite Challenges, Economy Fundamentally Strong http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010922.html
7	25. 9. 2001	President: FBI Needs Tools to Track Down Terrorists http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010925-5.html
8	27. 9. 2001	At O'Hare, President Says "Get On Board" http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010927-1.html
9	29. 9. 2001	Radio Address of the President to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010929.html
10	1. 10. 2001	President: "We're Making Progress" http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011001-6.html
11	4. 10. 2001	President Unveils Back to Work Plan http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011004-8.html
12	4. 10. 2001	President Directs Humanitarian Aid to Afghanistan http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011004.html
13	5. 10. 2001	President Urges Tax Relief Aimed at Recovery http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011005-6.html
14	7. 10. 2001	President Speaks at 20 th Annual National Fallen Firefighters Memorial Tribute http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-2.html
15	7. 10. 2001	Presidential Address to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html
16	10. 10. 2001	President Unveils "Most Wanted" Terrorists http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011010-3.html
17	11. 10. 2001	President Pays Tribute at Pentagon Memorial http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011011-1.html
18	15. 10. 2001	President Welcomes New Chairman of the Joint Chiefs of Staff http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011015-10.html
19	15. 10. 2001	President Honors Public Servants http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011015-8.html
20	16. 10. 2001	America's Youth Respond to Afghan Children's Fund http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011016-4.html
21	17. 10. 2001	President Outlines War Effort http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011017-15.html
22	17. 10. 2001	President Rallies Troops at Travis Air Force Base http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011017-20.html
23	20. 10. 2001	President's Radio Address from Shanghai, China http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011020-4.html
24	20. 10. 2001	President Says Terrorists Tried to Disrupt World Economy http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011021-5.html

25	24. 10. 2001	Economy an Important Part of Homeland Defense http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011024-2.html
26	25. 10. 2001	Education Partnership with Muslim Nations Launched http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011025-2.html
27	26. 10. 2001	President Signs Anti-Terrorism Bill http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011026-5.html
28	26. 10. 2001	President Bush Calls for Action on the Economy and Energy http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011026-9.html
29	27. 10. 2001	Radio Address of the President to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011027.html
30	2. 11. 2001	President Salutes USO in White House Ceremony http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011102-14.html
31	6. 11. 2001	President Bush: "No Nation Can Be Neutral in This Conflict" http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011106-2.html
32	7. 11. 2001	President Announces Crackdown on Terrorist Financial Network http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011107-4.html
33	8. 11. 2001	President Discusses War on Terrorism http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011108-13.html
34	9. 11. 2001	President Bush Acts to Make Holiday Travel Safer http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011109-7.html
35	10. 11. 2001	President Bush Speaks to United Nations http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011110-3.html
36	11. 11. 2001	President Speaks at Veterans Day Prayer Breakfast http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011111.html
37	19. 11. 2001	President Discusses War, Humanitarian Efforts http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011119-12.html
38	21. 11. 2001	President Shares Thanksgiving Meal with Troops http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011121-3.html
39	29. 11. 2001	President Says U.S. Attorneys on Front Line in War http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/11/20011129-12.html
40	7. 12. 2001	President: We're Fighting to Win - And Win We Will http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011207.html
41	8. 12. 2001	President Sends Off Relief Supplies for Afghan Children http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011208-3.html
42	11. 12. 2001	President: The World Will Always Remember September 11 http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011211-1.html
43	11. 12. 2001	President Speaks on War Effort to Citadel Cadets http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011211-6.html
44	13. 12. 2001	President Discusses National Missile Defense http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011213-4.html
45	20. 12. 2001	President Blocks More Assets in Financial War On Terrorism http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011220-11.html
46	29. 12. 2001	Radio Address by the President to the Nation http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/12/20011229.html

Zdroj: autor

Graf počtu klíčových slov v jednotlivých projevech

Zdroj: autor

Tabulka výčtu proměnných ve zvolených projevech

	11.9.2001	15.9.2001	17.9.2001	18.9.2001	20.9.2001	22.9.2001	25.9.2001	27.9.2001	29.9.2001	1.10.2001	4.10.2001	4.10.2001b
God	1	0	1	1	1	3	1	2	2	0	2	2
Lord	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bless	1	0	1	1	1	1	1	2	1	0	2	2
Pray	2	1	0	0	0	6	0	0	2	0	0	3
Belief	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Faith	0	1	3	2	3	3	0	0	1	0	0	2
Almighty	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Nation	3	2	0	7	5	5	1	13	16	1	6	6
Best	1	2	1	3	0	0	2	0	1	0	0	0
Great	3	1	2	7	1	1	1	2	9	1	0	3
Chosen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
To lead	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	2
Strong	2	0	0	1	2	2	4	1	11	0	1	2
Just	3	0	0	0	5	5	0	6	2	0	3	4
Right	0	0	0	0	1	1	0	2	2	0	0	1
Moral	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Freedom	3	0	0	0	13	13	0	7	7	2	10	4
Evil	4	1	3	1	2	2	0	5	6	0	6	2
Shadow	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dark	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Fear	1	0	1	0	5	5	0	0	2	0	0	0
Cruel	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
God's help	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prevail	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Noble	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Path	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Triumph	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Undoubtedly	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Mission	0	0	0	0	1	1	0	0	3	1	0	0
	26	9	12	24	53	10	41	66	6	31	35	37

5.10.2001	7.10.2001	7.10.2001b	10.10.2001	11.10.2001	15.10.2001	15.10.2001	15.10.2001b	16.10.2001	17.10.2001	17.10.2001b	20.10.2001	20.10.2001b
0	2	1	0	3	2	2	2	2	2	4	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
0	1	1	0	2	2	2	2	2	1	3	0	0
0	0	1	0	1	0	0	0	0	4	0	0	1
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	2	1	0	0	0	1	1	0	0	4
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
0	4	1	5	5	0	9	1	12	16	0	3	0
0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
0	1	1	1	1	0	5	0	7	6	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	5	0	2	0	0	0	0
0	0	1	0	2	0	1	0	2	4	0	1	0
0	0	3	3	2	0	1	1	4	4	0	3	0
0	0	0	4	0	0	1	1	3	2	0	2	0
0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1
0	0	5	1	2	2	0	0	2	4	3	8	0
0	1	1	7	7	1	0	7	4	8	2	2	0
0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	2	2	0
0	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	1	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	2	0	1	1	0	1	0	0	3	0	0
0	9	23	26	36	8	26	14	49	56	8	28	0

24.10.2001	25.10.2001	26.10.2001	26.10.2001a	26.10.2001b	27.10.2001	2.11.2001	6.11.2001	7.11.2001	8.11.2001	8.11.2001	9.11.2001	10.11.2001	11.11.2001	11.11.2001	19.11.2001
1	2	0	2	0	0	2	1	1	0	0	1	2	2	2	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
1	2	0	1	0	0	2	1	1	0	0	1	1	1	2	0
1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	3	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	5	1	4	0	1	1
0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	3	3	12	1	3	1	1	1	13	0	0	0	6	1	1
0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	3	0	1	0	1	0	0	0	5	2	0	2	2	2	2
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
3	0	0	1	0	1	0	0	0	3	1	0	0	1	0	0
4	0	1	4	0	0	0	2	1	2	0	0	5	0	0	0
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
1	1	0	3	0	2	3	1	10	4	2	5	0	0	0	0
6	6	1	6	0	3	2	1	2	1	3	2	0	0	0	0
0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	0	0	0	0
0	2	0	3	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	3	0	0	0	0	0	2	0	1	2	0	0	0
1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0
29	20	9	43	1	16	14	7	48	11	28	23	5			

Počet zminek/projev

	21.11.2001	29.11.2001	7.12.2001	8.12.2001	11.12.2001	11.12.2001	11.12.2001b	13.12.2001	20.12.2001	29.12.2001	
	2	1	2	3	1	2	0	0	0	0	60
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
	2	1	2	3	1	1	0	0	0	0	49
	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	30
	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	37
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	5	2	4	4	0	6	0	1	0	0	189
	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	17
	5	2	0	0	1	2	0	0	0	0	86
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	19
	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	51
	2	6	1	0	1	2	0	2	0	0	78
	1	0	2	0	2	0	0	0	0	0	27
	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	7
	7	6	5	2	2	5	1	4	1	1	141
	6	2	0	0	0	3	0	1	0	0	124
	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	28
	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	8
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17
	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	6
	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	7
	2	1	0	1	2	0	0	0	0	0	25
41	23	19	29	1	8	3	1036				

1,30	GOD
0,04	LORD
1,07	
0,65	
0,11	
0,80	
0,09	
4,11	NATION
0,37	
1,87	
0,00	CHOSEN
0,41	
1,11	
1,70	
0,59	
0,15	MORAL
3,07	FREEDOM
2,70	EVIL
0,15	SHADOW
0,20	
0,61	
0,17	
0,00	GOD'S HELP
0,37	
0,13	
0,04	
0,02	
0,15	
0,54	MISSION

Zdroj: autor